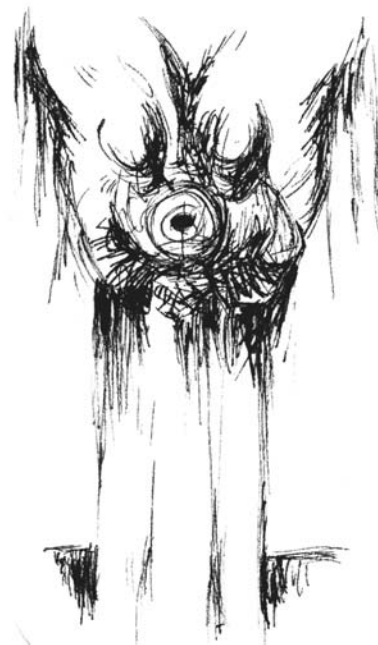

Vladimír Wagner

ASI BYCH MĚL DĚLAT NĚCO JINÉHO

Vladimír Wagner
Asi bych měl dělat něco jiného

Úvod

Tento text shrnuje vzpomínky, vyprávění, úvahy, hovory lidí, citáty z literatury a vůbec všechno, co život obnáší.

Dost možná, že to vyznívá chaoticky, nepřehledně a je to všechno bez smyslu. Množství různých prostředí, která se tu objevují, lidské osudy načrtnuté v krátkosti, různé detaily uvedené bez souvislosti ukazují jen nepřehledný zmatek, v němž neexistuje žádné měřítko hodnot, v němž se velké mísí s malým, ušlechtilé s hloupým, kde není nic, o co by se dalo opřít a veškeré počínání je jen těkání a štěkání, Brownův pohyb molekul, zběsilejší o to víc, oč se zvyšuje teplota okolního světa nezadržitelně se řítícího do pekla. Ale třeba to všechno smysl má.

Pevně věřím, že jsem mohl několikrát nahlédnout za běžný obraz věci. Uvědomuji si to až zpětně, až nyní a čím více o tom přemýšlím, tím více jsem přesvědčen, že se nemýlím. Mrzí mne, že jsem na to nepřišel dřív.

To, že jsem se nakonec k začátku cesty dostal, svědčí o tom, že všechna významná setkání byla těmi mezníky, které mohu zpětně vidět nebo aspoň tušit. Když jsem začal zkoumat svůj horoskop, bylo od počátku patrné nahuštění planet a znamení v poměrně malé oblasti - tedy znak určité vyhraněnosti. Několik zajímavých trigonů a konjunkcí a také Neptun v opozici k MC. Právě Neptun je asi zdrojem obtíží v uvědomění si vztahů. Má negativní vliv na logické myšlení, posiluje temné, pudové stránky...

Celkem náhodně jsem uviděl soubor esejů Rudolfa Starého Potíže s hlubinnou psychologií a to, co jsem nejasně tušil a nebo si vyčítal, se mi zjevilo v náhlém okamžiku jasného světla. Všechno bloudění, změny zaměstnání a místa pobytu, kroužení kolem několika témat dostalo řád. Co jsem si vyčítal nebylo to důležité: tak to chodí.

Ani nevím, proč píšu a jaký to všechno má smysl, ale to je snad problém všech pisatelů, protože co je zajímavého na literatuře, když sám život je daleko barevnější, komplikovanější a šílenější. Snad jen ti, kteří uměli vyslovit tak, aby to bylo sdělitelné ostatním, na tvorbu mají právo a jejich práce má smysl. Je jich málo. Březina říkal, že by se mělo psát jen to, co by mělo být zachováno, a to by mělo být vytesáno do kamene.

Mám megalomanský přání, napsat něco, zapsat se do paměti, prostě nějakým způsobem zastavit běh zapomenutí.

Stejně by bylo asi nejlepší všeho nechat, protože psaní nemá smysl, ostatně nic nemá smysl, takže je vlastně jedno, jestli píšu nebo ne. Pořád přemýšlím, jestli vůbec má cenu něco psát, protože mi to připadá zbytečné. Tolik papíru se popsalo, všichni už všechno řekli, není co řešit dál. Je to vlastně odvaha - psát po všech těch románech, povídkách, memoárech, které vznikly za dobu, co existuje lidstvo. Všechna témata se vyčerpala, další texty jsou už jenom variací - jednou v té, podruhé v oné době nebo podobě, je to vlastně pořád to stejné. Snad je jediným cílem zpřítomnit něčím zvláštním svoji existenci v tomto světě, něčím zvláštním zaujmout a zobrazit něco obecného, co se děje v každé době, to posvětit a zdůvodnit nárok textu, aby se tím vůbec někdo zabýval.

Měl jsem vždycky pocit, že něco dokáži říct, ale po čase (když ty bláboly po sobě přečtu) vidím, že jsou to buď banality nebo zcela nesrozumitelné věci. Ani já po čase nevím, co jsem chtěl vlastně říct, jak by to měl vědět někdo, kdo ani nezná souvislosti. Asi bych měl dělat něco jiného.

Rozhovor Rory Fridexe s autorem (1993)

Rory Fridex: Proč to vlastně píšeš?

Autor: Ani nevím, hlavně to píšu pro OV noviny, protože tam kromě zpráv o kulturních akcích a přibližného comicsu nic jiného není. Já jsem chtěl psát o něčem naprosto živém, ze života, proto se to jmenuje Život (pozn. Život je původně zamýšlený název).

R.F.: No, ale mně to připadá dost šílený.

A.: Jo, někdy jsou ty story opravdu šílený, ale to je život.

R.F.: Kde ty příběhy a detaily v nich bereš?

A.: Téměř nic si nevymýšlím, všechno jsem někde slyšel a jsou to kolikrát takový věci, že bys na to nepřišel - prostě skutečnost předstihuje fantazii. Moje práce je v tom, že to seberu na hromadu, spojím různé osoby a příběhy dohromady a pak to převyprávím.

R.F.: Zajímá by mě tvůj postoj k tomu, co píšeš.

A.: Moje pozice je němý údiv. Já jsem se nechtěl nikdy angažovat, protože řadu věcí nelze změnit a nakonec ani není důvodu. Lidi jsou takový prasata, že to svět neviděl. Pokud se lidský chování nezmění, budeme brzy v prdeli.

R.F.: Tak tragický to snad není...

A.: Ale je, ono je to spíš horší. Já nemám například přesnou představu o možných důsledcích naší ekologické situace, na důkladný zvážení nemám erudici, ale co vím zcela bezpečně, je to, že pokud se lidi nezačnou chovat jinak, pokud budou takhle blbnout, skončíme všichni brzo v pekle.

Ale jak lidi znám, i kdyby stáli oběma nohama ve sračkách, budou žrát a chlastat dál, budou všechno ničit, jim je všechno jedno.

R.F.: Vidíš nějaký východisko?

A.: Už ta moje generace je ztracená. Ale možná, že to vytrhnou ti mladí. Mají víc možností, než jsme měli my, mají víc informací a taky mají víc chuti něco dělat. Otázkou zůstává, jestli jim na to zbude čas.

R.F.: Můžeš jmenovat své vzory - myslím literární?

A.: Vzorů je moc, až se navzájem pletou. Ale vážně - styl psaní, takový ty dlouhý věty a opakování některých slov, to je z Hrabala. Nemyslím tím zrovna vypravování strýce Pepína v Tanečních hodinách, ale spíš román Obsluhoval jsem anglického krále. To znám velmi podrobně, takřka nazpaměť, protože jsem ho kdysi opsál. Ten rytmus Hrabalových vět mi dodnes zní a myslím, že se to dá rozluštit i v tom, jak píšu.

Další z těch vzorů je Ferdinand L. Céline, Hrabalův oblíbenec. Ten jeho pocit nasranosti na všechno mi ale chybí, on byl až moc velikej pesimista a to já nejsem. Já v tom všem vidím obrovskou srandu - i když konce téhle srandy jsou v stejný prdeli jako ty Celinovy nářky.

Potom mám docela v oblíbě Henry Millera, obzvlášť Obratník raka. Miller tam má vedle svých litaní různý veselý odbočky - buď sex nebo umění. V jedný pasáži se snaží postihnout, co jsou pro něj obrazy Henry Matisse: to je velmi krásný.

Poslední autor, kterého uvádím, je J. A. Komenský - teď se mi asi budeš smát. Jeho Labyrint světa a ráj (lusthaus) srdce je to samý, co dělám já, ovšem daleko lepší, že jo. Komenského Poutník se vlastně dostává do města, který je jedno velký panoptikum jeho doby a kde nic neplatí, všechno je rozložený a skrz nasrky prolhaný. Jeho poutník tím v hrůze prochází, a když je na pokraji šílenství nebo sebevraždy, tak najde východisko v upřímné křesťanské víře. Stejně tak Hrabalův pingl Jan Dítě opustí na konci života touhu po mamonu a v pohraniční samotě dospívá ve svých meditacích k podstatným věcem.

Krásná je jeho vize, jak se nechá pohřbít v místě, kde se láme kopec, kde je rozvodí a až shnije a zaprší, půlka odteče na jih, do Černýho moře a půlka na sever, do Baltu a pác jsou ty moře spojený, tak se i on spojí.

Je to taková vize spojení s přírodou, takový smíření se světem, s kterým člověk po celý život bojuje...

R.F.: To bys mě skoro rozplakal. Ještě poslední otázku: jak tvoje próza skončí?

A.: Já vůbec nevím, poněvadž to píšu v podstatě na pokračování a děj to ani nemá.

Možná, že to skončí tak, že prostě od jednoho čísla OV novin to přestane vycházet.

R.F.: Díky za rozhovor a někdy se ozvi.

A.: To víš že jo, já se někdy dost nudím.

Samozřejmě píš o tom, co mám rád i nerad, ale tohle je o něčem jiným. Co mám rád se dělí podle citové složky, ale ta tady není, tady jsou zaznamenány intenzivní prožitky z různých dob a z různých míst, situace, které nesly pečeť něčeho neopakovatelného.

Popijím pivo U Klokoně, koukám ven, v hospodě vedro a tak dveře otevřeny, letní podvečer, spíš večer. V tom jede kolem autobus, najednou všechno vyvstalo v jasné podobě - žlutá barva hospody, modrý večer venku, do toho zasvítily brzdový světla autobusu, který sjížděl z kopce dolů. V ten okamžik to ladilo - teplá žluť světla v hospodě, modrý podvečer venku a do toho planoucí rudá...

(1986, Zelený sešit)

Události 1960 - 1971

Lipník nad Bečvou,

je pravzor těch městeček, tam jsou ukryta všechna základní schémata. Obdélníkové náměstí, kostel, hospoda, zachovalá část hradeb, nad městem hrad. Strávil jsem v Lipníku do patnácti každé prázdniny - a pak na gymplu jsem už přestal, protože jsme koupili pozemek na jižní Moravě a postavili jsme si domeček. Tam se odehrálo bezpočet akcí.

Přijížděli jsme do Lipníku vlakem, přestupovat se muselo v Přerově, ale netrvalo to ani tři hodinky (myslím že lístek stál v těch šedesátých letech asi 15,60 Kčs). Došli jsme pod kopec, kde stál dlouho (20 let?) neomítnutý dům z velkých šedých cihel, které si lidé dělali snad sami. Došel jim dech, snad to dotáhly až jejich děti, dnes ani nevím, jestli tam ještě stojí. Pak se šlo dlouhou ulicí lemovanou kaštany až k bráně, která tu zbyla ze středověkého města. Několik kroků, kolem bufetu a nějakých obchodů a byli jsme na náměstí. Vlevo radnice, snad středověká, přestavěná mezi válkami. Pěkná barokní kašna a šikmo před ní podloubí, kde bydlela babička. Než jsem se tam

Babiččin dům s pavlačí, 1999

dostal, musel jsem s námahou otevřít obrovská vrata (dřív tam snad byla vrátka, ale pak udělali nové a otvíralo se celé křídlo). K babičce se procházelo vlhkou chodbou, ve které visel kříž s Kristem, stékaly mu po pravém boku naturalistické praménky krve. Když jsem byl malý, velmi mě to děsilo, rychle jsme chodbou probíhal, abych už byl na dvoře dlážděném kočičími hlavami. Po levé straně domek s paní Špenikovou, na kterou vnuci pokřikovali "babino", což mi připadalo neslušné (ale nic zlého tím nemysleli, tam se tak babičkám říkalo). Za domkem kůlny a latriny, kam jsem nerad chodil. Vlevo zahrádka a seschlý pan Packan, který se pokoušel z toho úhoru cosi vydolovat a nebo krmil travou králíky.

K babičce se chodilo po strmých zatočených schodech, které končily malou plošinkou před vchodem v prvním patře. Děda tam někdy sedával a střílel ze vzduchovky po potkanech, kteří vylézali z kanálu. Jednou mě vzal s sebou, ale měl jsem strach - nevěděl jsem, na co střílí. Ve tmě se pohybovaly po dlažbě nějaké stíny, ani jsem je pořádně neviděl (brzy na to jsem začal nosit brýle).

Prarodiče měli velmi malý byt, jen dvě místnosti, ložnici a kuchyni, kde se většinou žilo. Mezi nimi předsíň a vzhodu byl vchod na půdu. Zavírala se dobře naolejovanou petlicí, která jemně vklouzla za kovové očko, až nám klapnutí oznámilo, že jsou dveře zajištěny. Děda v předsíni ševcoval, měl tam uskladněné nějaké kůže, gumy na podrážku, dratve, ostré knejpy, kopyta a také velké kulaté krabice s dřevěnými hřebíčky do bot, kterým říkal floky. Šil nám nádherné plstěné papuče s koženou podrážkou, která báječně klouzala na školních chodbách (jenže jsme se za tyhle "venkovské" papuče styděli a raději jsme nosili tenisky jako všichni). Když nám hrozilo upadnutí podrážky, hbitě to spravil. Botu si položil na stehno, přichytil koženým páskem (potěhem) ke stehnu a pásek napnul na patě. Pak odchlípl kůži a namazal ji popem a přiklopil. Vybral z krabice jeden flok, namázl ho lepidlem a kladívkem se širokou kulatou hlavou ho zatloukl do boty. Někdy to bylo složitější a děda musel přisit podrážku k botě. Botu měl přichycenou na stehně, zahnutým šídlem propichoval dírky a proti sobě šil dvěma zahnutými jehlami. Šlo mu to krásně od ruky. Byl to vůbec všeuměl.

Děda si udělal v mezipatře malou dílnu a navíc tam měl sklad dříví na zátop. Říkal tomu "na šancích" (tedy na šancích - na hradbách). Dům byl zřejmě postaven v pozdní renesanci a byl přilepen na městské hradby, takže zadní domovní zdi měly šířku přes čtyři metry plochého kamene z okolních lomů. Z dílny se dalo ještě projít na půdu. Na podlaze byla jen vrstva uhlazené hlíny, stářím už pěkně popraskaná a na ní staré seno, na kterém se dalo ležet a přitom číst nějakou starou knihu z velké dřevěné bedny opásané kovem. Když v létě přišlo a kapky bubnovaly do střechy, bylo to příjemné místo.

Kuchyni vévodila velká modrá kachlová kamna s troubou, ale protože se dlouho rozehrávala, babička používala menší praktická kamínka. Vařila svým způsobem, jídlo mělo zvláštní jemnou chuť. Rád jsem topil krátkými kusy dřeva, které jsem si směl naštipat, ale většinou jsem to naložil víc, než bylo potřeba, tak se toho babička ujala a přikládala po svém. Někdy v létě nechtěly kamna pořádně chytout a kouřily. Babička říkala, že se sluníčko opírá do komína. Že by mělo slunce ručičky a zatlačilo kouř zpátky? Nedovedl jsem si to představit.

Druhou památnou věcí v kuchyni bylo velké křeslo u okna, kde se dalo číst i spát... A třetí kus nábytku byl nezapomenutelný příborník, kde se ukrývaly babiččiny poklady a pochoutky. Bombóny s jakousi krémovou náplní, lentilky a láhev Šumavského bylinného vína (eventuálně Klášterního tajemství). Po otevření dvířek se do místnosti rozlila nezaměnitelná vůně sladkostí, muškátu a zatuchliny. Kdybych měl určit, co je ze vzpomínek nejintenzivnější, byla to asi vůně z příborníku. Je to zvláštní - většinou si pamatují barvy, tvary, ale vůni málokdy. Vzpomněl jsem si na jednu dívku, měl jsem její podobu spojenou s vůní nějakého krému (snad Nivea), který používala. Když jsem tuto vůni ucítil v jiném prostředí, bylo mi podivně. Jinak jsem čich spíš ztratil, ostatně je to myslím jeden ze smyslů, který civilizovaný člověk téměř ztrácí nebo nepotřebuje. Ke své škodě!

Ještě k tomu čichu - v dědově dílně bylo uskladněno dřevo a velmi příjemně vonělo. Nějak si spojuji vůni dřevěných pilin, starého sena s tímhle obdobím.

Navštívil jsem s malou Blankou zemědělkou v Děčíně. Prošli jsme ten zchátralý areál a šli jsme se také podívat na koníčky. Za stájemi jsem nasál známou vůni. Staré seno, piliny: okamžitě jsem byl v Lipníku. (5/12/99, Modrý sešit)

Mezi malými okny se starosvětskými muškáty stál na policičce starý superhet, kde se ladilo pomocí "magického oka" - vzpomínám dodnes na zelené poblíkávání, když jsme navečer poslouchali rozhlas a měli zhasnuto. Pod rozhlasem stál dědův malý stoleček, na kterém si připravoval tabák na cigarety. Michal Tarase s různými druhy cigaretového i dýmkového tabáku, vybíral z hromádky větší kousky a nebo je nožičkem na prkénku rozřezával. Strčil prsty do tabáku, přitáhl snopeček k nosu a ovoněl. Někdy říkal, že je tabák moc suchý a vlhčil ho fixírkou. Uměl si balit cigarety ručně, ale někdy kupoval dutinky z Olšanských papíren v růžové krabici (ani jsme netušil, že za mnoho let budu jezdit kolem papíren do práce). Někdy si dutinky pomocí jednoduchého přístroje nacípával. Občas nás to nechal dělat taky, ale pak si stěžoval, že jsou cigarety moc řídké. Zkrátka - neuměli jsme to.

Ve vzpomínkách mi připadá babiččino obydlí romantické, ale také si uvědomuji, jak to bylo skromné, chudobné. Vodu ji tam zavedli až po dědově smrti, předtím se muselo chodit přes dvůr až do chodby a někde u krucifixu byla litinová výlevka. Záchod tam nebyl, jen suchý na dvoře, o koupelně ani nemluvě.

Ještě když topili většinou dřevem, jezdili jsme s malíčkým vozíkem pro suché větve. Děda použil na řezání pilku připevněnou na dlouhé tyči a dostal se i do míst, kde to jinak nešlo. Také jsme někdy sbírali bílé, vysušené větve z náplav. Bečva byla v klidu většinu času, ale někdy se pořádně vylila a pak se daly sesbírat věci!

Chodili jsme ke starému železnému mostu, na jehož pilíře se nabalila spousta větví, kmenů a tak. Bečva tam tekla pomalá a líná, jen dva, tři prameny, které se daly pomalu přeskočit. Mezitím, co děda přerézával větve, aby se nám vešly do vozíku, honili jsme se v lesíku. Myslím, že bych si ještě dovedl vybavit jeho vlhkou zelenou temnotu a tajemství, které se skrývalo v příšeří.

Někdy jsme šli s dědou na procházku ke splavu, ukazoval nám, kde ho chtěli nějakí tuláci napadnout. Byla to stará historka, ještě z doby mezi válkami, když byl dlouho nezaměstnaný a byl rád, že sehnal místo hlídače na stavbě jezu. Jezdili jsme k jezu v létě na kolech a nebo se strejdou Frantou, což byl nadšenec do všech pojízdných strojů. Měl vždycky několik motorek a sem tam nějaké auto, dokázal zprovoznit téměř cokoli. Hrozně se mi líbila motorka se sajdkárkou, na které odvezl kromě sebe ještě čtyři děti - nejstarší dcera na zadním sedadle, a my tři namačkání v sajdě.

U splavu bylo vždycky nějak veselo, snad si vzpomínám na hudbu, která vyhrávala z amplionů, na vůni řízků a okurkového salátu (zase ta vůně). Nějak se mi ty okurky s česnekem pojí s létem.

Když jsme se necajdali nebo nekoupali v obrovské vaně pod jezem, brodili jsme se v několika ramenech Bečvy a hledali jíl (kačení blato), abychom se mohli pomalovat a pak naskákat do vody a umýt se. Házeli jsme omlětými kamínky do vody, kdo udělá nejvíc žabek a komu padne kámen na protější břeh. Nejvíce se mi líbily oblázky omlété do půvabných tvarů, jistě by se mezi nimi našly Brancusiho sošky, kdybych je hledal, ploché kamínky ve tvaru ryby, ztělesněný pocit tekoucí vody. Většinou zářily bílou, ale někdy se tam vyskytovaly různobarevné, tmavší se světlými praménky, které je obtékaly.

Lipník je pro mě také městem podzimu, plískanic a lesklého asfaltu, do kterého bubnují kapky a odráží se v něm staré domy. Mnohokrát jsem prošel uličky starého města, dostal se až ke kostelu a k renesanční zvonici s krajkovou římsou. Kostel mě přitahoval, ale asi tím, že v něm sloužili roku 1965 mši za dědu a v roce 1986 za babičku. O kousek dál leží hřbitov, nijak výjimečný, ale má svoji atmosféru smutečních vrb a podzimního chladu a smrti.

Splav na Bečvě (kresleno z paměti, 1999)

1968

Další mezník: skaut. Začal jsem do něj chodit v říjnu roku 1968 a základy tehdy položené mi vydržely dodnes. Spíš bych řekl, že se skautování transformovalo v jakousi napůl vědomou a napůl nevědomou touhu jednou za čas vyrazit s báglem na zádech někam ven, večer si udělat oheň a s někým si popovídat (a nebo taky ne), jen sedět, mlčet a koukat do plamenů. Oheň ve mně vzbuzuje atavistické pocity pravěkého lovce: zdroj uctívání i užítku, živel zvládaný člověkem a zároveň obávaný, když se vymkne z rukou. Cítím potřebu vyrazit ven, abych se mohl dotknout země. Město mám rád, v Praze jsem chtěl vždycky žít, ale rychlost života, hluk, zápach, lidská animozita a civilizační nátlak mi po čase začíná vadit. Musím vyrazit ven, ať už chci nebo ne - víc než potřeba je to nutnost. Nebo neuvědoměle citěný rituál: kdo ví?

Jezdil jsem rád na Slovensko, dá se říct, že jsme ho prošli docela velký kus. Nejvíce se mi asi líbilo ve Slovenském Rudohoří, asi proto, že je to největší pohorie na Slovensku. Šli jsme přes něj asi třikrát, nikdy se nedá přejít celé, ale má to výhodu, že tam můžeš být pět dnů a nepotkáš živáčka. Našli jsme v kopcích spoustu opuštěných dřevěných chalup, jen je přenést do skanzenu. Jednou jsme dokonce narazili na menší vesnici, domy byly ještě zachovalé, ale lidé asi odešli za prací a lepším (?) živobytím do údolí. Kolem pramene si udělali bačové napajedlo pro ovce, jednoduché, ale účinné. Do tenčích smrčkových kmínků vysekali zářez, asi jako by chtěli udělat okap a vtipným způsobem rozevřeli vodu do mnoha žlábků, ze kterých se mohlo napít najednou větší množství oveček. Občas jsme někde potkali osamělého baču s pejskem. Většinou nás považovali za neškodné čudáky, zřejmě viděli ve svých končinách jen málo turistů. Za pět korun jsme koupili dvě pořádné hrsti oštiepku a měli jsme výbornou snídani. Poprvé v životě jsem viděl volně v přírodě medvěda, naštěstí jen zдалky a na chvílku. Zde by se dalo žít, kdyby sis zvykl na to, že tam nejsou lidé a není elektrika.

Rudohoří jsme jednou začali za Zvolenem a jednou jsme šli od Košic. Samotné Košice nás nevezly, ale chrám sv. Alžběty ano - tady si člověk uvědomil, jak jsme s těmi Slováky propojení. Vždyť jejich dům budovali kameníci z parléřovské hutě.

Prošli jsme Oravu, Malou Fatru a také pěkně rozlehlou Velkou Fatru. Biele Karpaty projeli s tatíkem někdy v sedmdesátém. Poslední výlet na Slovensku jsme končili u Nízkých Tater. Vycházeli jsme z lesa do údolí a najednou se před námi objevila mohutná stráň porostlá klečí - Nízké Tatry. Slibovali jsme si, že se tam ještě podíváme, ale už jsme to nikdy nestihli.

Gymnázium

1970 - 1974

Nevzpomínám na něj zrovna rád, myslím, že to bylo utrpení jak z mé, tak ze strany profesorů. Hlavně to byla pěkně divná doba, vrcholily tlaky na společnost, spousta lidí musela změnit zaměstnání, cítil jsem tu dobou hrozně blbě.

Ve škole vládly poměry, které si tam přinesly děti z okolí. Ze čtvrti dřív bohatých, dnes prominentů režimu, panovala tichá řevnivost mezi plebsem a těmi výš. A to naše třída nebyla ještě nejhorší, v jiných byla cítit dost nepřijemná atmosféra. S učiteli bylo těžké pořízení, neměli to lehké, ale ani nám to neusnadňovali. Systém výuky spočíval v diktování obrovského kvanta učiva, které jsme se museli drtit nazpaměť. Debata o problému? Neexistovalo! Společnost řízená shora měla stejné požadavky na všech úrovních: "Drž hubu a krok, moc nevyskakuj, teď tu rozkazujeme my." Ale svobodný projev vlastně ani existovat nemohl, to by chtělo informace - a na nich seděl bolševik. Svoboda projevu nebyla vůbec. Měl jsem dojem, že není východisko. Ale i tam se dělalo divadlo (spolužáci napsali dvě vlastní hry, snad to měl být humor), vydávali jsme časopis, pár lidí taky psalo verše, sportovalo se, sem tam jsme šli na výlet. Nebylo toho moc, ale aspoň něco. A pak nějaké večírky.

Nevěděl jsem ani co po gymplu, zdálo se mi, že na vysokou nemám (cha cha), že bych mohl tak na pajdák, což mě nelákalo (za šest let po maturitě jsem byl rád, že jsem se dostal aspoň tam). S většinou lidí se už nevidím, odstěhoval jsem se z Brna a tak je setkání těžký, těžší z toho důvodu, že já o to ani moc nestojím. Ale stejně jsem po maturitě zahorekoval, že je konec. Bylo to první veliký hořekování nad koncem něčeho, bylo intenzivní, ale jako bych tušil, že si to ještě vyberu jindy a jinde a daleko víc.

Vypráví účastník vzpoury

Hnedka v prváku jsem dostal ředitelskou důtku a poslali mě domů z bramborové brigády, udělal jsem tam s pár klukama vzpouru, protože nás chtěli zemědělci trochu vykořisťovat, přesněji řečeno, nebylo jim dobrý, že děláme málo, ale kdo by jim dělal takovou otrokárnou, rozhodně ne za ty peníze, protože za týden si tam lidi vydělali tak 120 - 150 korun a to mohli být rádi. Spal jsme v barácích, které za války sloužily jako koncentrační tábor pro Romy, to byl ten pověstný Hodonín, vedle Letů druhý takový zařízení. Voda teplá jenom chvíli, takže se tam ani umýt nedalo, jídlo nestálo za nic, jenom ho bylo hodně, celý den pak někde na poli a když jsme ráno přijeli, tak tam ani nebylo vidět přes mlhu, před námi vyorané řádky do nekonečna za obzor a vidina osmi hodin, kdy jsme v předklonu po dvojicích sbírali brambory do proutěného koše a házeli to na valník. Někteří učitelé sbírali s námi, někteří tam jenom stáli a koukali, občas buzerovali, ale dneska si uvědomuju, že to pro ně taky muselo být pěkně blbě, týden trávit v nějaký vesnici, kde nic nebylo, dnem i nocí se starat o studenty, kteří neměli nic jiného na práci, než se večer opít a nebo chodit za holkama. Přesto jsme na brigády jezdili rádi, protože jsme byli aspoň na chvíli z rodičovského dozoru, z dusný atmosféry, která jinak panovala doma i jinde, byli jsme mezi sebou, byla tam větší volnost než na škole. I ti profesori se zdáli příjemnější. Jenomže si jězdereme ještě pár řádků, ale to už jsme se vzbouřili, na to se každý mohl vykašlat. Když nám chtěli odjet s autobusem do tábora, sedli jsme si před něj a za něj, aby nemohl zmizet (vzor: Vietnam, buddhističtí mniši si tam sedali před tanky,

aby nemohly vyjet a taky se třeba nechali rozjet) a protože jsem to vedl, dostal jsem ředitelskou důtku a jel domů. Ale nakonec se to nijak neřešilo, oni měli učitelé taky máslo na hlavě, přece jenom jsme pracovali delší dobu, než byla ta zákonná, většinou z nás nebylo ještě šestnáct.

Místa

Dosud jsou místa, kam bych se chtěl dostat, ale nepůjde to. V Brně na Konečného náměstí stojí dům z konce minulého století, střecha je zakončena věžičkou. Říkal jsem si, že by z ní mohl být krásný pohled - ale už se tam nikdy nedostanu. Už vím, že pohled z neznámé perspektivy najednou oživí pohled na město, předtím stokrát šedivý. Když jsem viděl Prahu z vinohradské vodárenské věže, bylo to v plném létě - zdála se příjemná, velká, roztažená od nedohledna do nedohledna, příjemně hnědá a červená, větrná.

Bulhary

1973

Táta dělal na jižní Moravě a tak si tam koupil pozemek s vinným sklepem. Postupně jsme tam vybudovali domek a v něm se uspořádala řada památných akcí.

Vojna

1976 - 1978

Většina lidí na vojnu přichází s jakousi představou, formovanou vyprávěním známých. Také jsme ji měl, ovšem poznamenanou zcela jiným vlivem. Setkání s běžnou realitou bylo dost depresivní. Když na to dneska vzpomínám, je to docela sranda, ale tehdy jsem to tak necítil.

Nejvíc mě zarazila úroveň našeho důstojnického sboru. Chápu, že se na bývalých pětápáckých jednotkách nemohly objevit nějaké intelektuální špičky, ale co je moc, to je moc. Druhá věc byla jejich morální úroveň. V kuchyni se běžně kradlo. V pátek se v kuchyni zastavila polovina důstojnického sboru, aby měli maso na víkend. Ale to byl jen zlomek různých nepravostí. Bláznivý kapitán Mulač vykradl svou bývalou rotu a nestalo se mu nic. Daleko horší bylo jednání důstojníků s podřízenými, hlavně se základačky. Dělalí za ně práci, samozřejmě zadarmo, snad jen za opušťák, který je nic nestál. Jako pětápáci jsme přes týden pracovali v různých fyzicky namáhavých zaměstnáních (vyzdívky vysokých pecí, panelárna apod.), na víkend jsme jezdili do Chrudimi opravovat kasárenské budovy a v pondělí znovu do práce. Nárok na odpočinek neexistoval. "Voják není člověk," tlumočili kluci názor důstojníků na stavbě vojenské vysoké školy ve Vyškově. Tam nebyla ani voda na umytí a tak se po příjezdu většina umývala pod studenou, vděční alespoň za tohle.

Další věc, která znepříjemňovala život, byla šikana ze strany mazáků. Nezažil jsem to, ale viděl jsem v base, co to znamená. Větší ponižování jsem nikde neviděl, nevěřil jsem, že jsou lidé schopni takových věcí. Také jsem si myslel, že jsou proti tomu imunní lidé s větším vzděláním, ale v Martině jsem zažil i to, že se na šikanování podíleli absolventi vysokých škol. Mohl jsem být vlastně rád, že jsem celé dva roky pracoval v běžné výrobě, což mělo smysl, protože většina vojenského času zabírala buď nesmyslná buzerace nebo výuka k zabíjení. Kdybych tehdy mohl, šel bych na civilní službu.

Rukoval jsem do Hodonína

*V Hodoníně za vojáčka mňa vzali
moje vlásky nakraťučko stríhali
Moje vlásky éj-ha na kolena padaly
moja mamka, aj frajárka plakaly*

*Něplačtě vy, moja mamka, mamička
já uskočím, až poletí kulička
já uskočím éj -ha jak na nebi hvězdička
já uskočím, až poletí kulička
(moravská lidová píseň)*

Už ten začátek byl skličující. Všechny ostříhali a snad se v tom někteří starší vojáci vyžívali, protože vytvořili klukům na hlavách neuvěřitelné výtvary. Tenkrát se ještě nosily dlouhé vlasy a tak se v improvizovaném holičství válely hromady vlasů, v tom se brodili vojáci a cpali je do pytlů a vyhazovali. Někteří z kluků si své dlouhé kadeře schovali, snad je posílali domů nebo to měli jako nějakou relikvii nebo vzpomínku na léta svobody.

Setkal jsem se s různými typy lidí, ani jsem o to nestál. Většinou se člověk pohybuje ve své sociální vrstvě a o existenci těch jiných má jen tušení. Na vojně se to všechno pomíchalo, proloulo a pro mě to znamenalo velkou revizi životních názorů. Od té doby vedu linii mezi blbci a lidmi napříč sociálními vrstvami lidí, napříč vzděláním. Našel jsem mezi vysokoškoláky blby, kteří by v normální společnosti nemohli obstát - díky omezenosti na svůj obor, neschopností vyjít s lidmi, společenskému idiotismu atd. A zároveň jsem poznal mezi vyučenými i nevzdělanými osobnosti, kterých si mohu jen vážit. O jednom z nich píši ve Světě podle Červinky.

Ale i tak to bylo zajímavé pozorovat - i když jen zvenčí. Žít v tom bylo obtížné, zvláště v případě, že se jednalo o primitivy, kteří všechno řešili silou. Pár facek nebo rána pěstí nebylo nic zvláštního, cikán Sarkézi tím byl pověstný. Mezi ty lepší stránky patřily úlety, hlouposti, hrátky a fórky. Drobný mužik s nesmírným sebevědomím po pár pivech vyřvával: "Levičku mám rychlejší blesku, pravičky se bojím sám." Jinak byl ztělesněním nechuti k práci. Když ho mistr Štefek viděl pracovat na výkopu, stručně to shrnul slovy, "že se na to nedá dívat a radši si to udělá sám," a protože byl rodilý Ostravák a uměl vzít za práci, taky si to sám udělal.

V base to bylo zajímavé. Byl jsme tam jediný dělesloužící a přes týden, takže jsem tam trávil většinu času sám, dočel jsem si Alaina-Fourniera a taky další věci, něco nakreslil. Basa oživala až po rozkaze, kdy tam přivedli kluky z poddůstojnické školy, kteří měli nějaký průsvih a měli basu po službě. Židle tam nebyly, tak jsme seděli na zemi a povídali. Týden jsem měl společnost, jistého Láďu Plachého, ale to nebylo nomen omen, on vůbec nebyl plachý, spíš naopak. Ještě večer před spaním nás většínou vyhnali zametat buzerák, nedozírnou plochu, která měla snad 200x200 metrů, ne-li víc. To by musel zametat stroj a ještě by to nějakou chvíli trvalo, takže spíš šlo o buzeraci, než o efekt. Dostali jsme březová košťata, taková vojenská - šest prutů spojených drátem, o zametání se dalo mluvit jen symbolicky.

Skrábali jsme asfaltový povrch košťaty, vyprávěli si a po očku sledovali našeho průvodce, divokého Maďara, který neustále vyprávěl, že se potřebuje dostat domů, že by se mu hodil opuštěný. Věděli jsme, že ho může dostat jen za mimořádně udatný čin, například kdyby zastřelil na útěku vězně a Láďa vyslovil podezření, že se možná na

něco takového chystá, protože si v jednom kuse pohrával se spouští samopal, kterým na nás mířil. Raději jsme se drželi poblíž něj. Člověk nikdy neví.

Bylo prudké léto, stmívalo se až kolem deváté. Tehdy nás Maďar odvedl do basy, a Láďa u dveří zarecitoval svou oblíbenou průpovědku: "Otevřte dveře, zbloudil jsem při lovení zvěře, dejte vody pít."

V sobotu a neděli se basa zaplnila, odbývali si to tam všichni, co měli basu po službě. A občas přivedla litačka nějakého vojáka, který se opil na vycházce a ještě nebyl úplně zralý na záhytku. "Boha jeho," řval nějaký otrhanec, "ako je toto možné - ztvoril důstojníka československé armády!" Nějak si to popletl, ale protože to opakoval dost dlouho, už jsem neusnul. Ráno jsem po něm ještě uklízel.

Jediný problém byl záchod, protože se nacházel za mříží a když měl někdo potřebu, musela mu služba otevřít. Většinou se ale strážní chovali normálně a otevírali rychle. Nikdo nemohl vědět, kdy tam skončí taky.

Koncem prosince 1978 dojeli do Chrudimi, odevzdali všechny věci a zbylo nám jen to, co jsme měli na sobě a deka na spaní, už jsme ani netrhali metr a bylo to nekončné, nebylo co dělat, nebylo kam jít. Peníze jsme měli blokované, vybrat jsme si je nemohli, takže se nadalo jít ani do hospody, prostě vůbec nic.

A pak nás konečně vykopli, odvezli nás na nádraží kolem půlnoci, pryč jel jenom jeden vlak. Už toho měl každý dost, ani jsme nebyli na důstojníky naštvání, každý se viděl doma. Jak se vlak pohnul, všichni vylezli do oken, aby si vychutnali tu chvíli, kdy odjedou a už to tady nikdy neuvidí. Jen pár hlasů vyprovodilo důstojníky: "Vy špenáti zelený..."

Zlín

Zlín mám nějak spojený se Suchým a Šlitem, s létem, s pohodou. Je to příjemné město, bílé a červené. Nejezdil jsem tam rád, protože se kromě na koupaliště nedalo nikam jít, nebylo to takové jako v Lipniku. Zlín jsem ocenil vlastně až po vojně, ale to je jiná kapitola.

Co je pro mě Zlín? Hlavně cihlová červeň a bílý beton, bílý a šedý na chodnících. K tomu zelená v keřích a stromech. Skoro by se to dalo vystihnout jako obraz.

Druhá babička žila ve Zlíně, tehdy v Gottwaldově. Celá rodina bydlela ve velkém, ale nepohodlném domě, kde nebyla koupelna a všichni se myli ve škopku, záchod na chodbě a každý si topil, čím se dalo.

Dědu jsem moc neznal. Pamatuji si na malého kulatého mužika, který si píchal injekce, protože měl cukrovku. Nepamatuji se, že by se někdy něčím zabýval, nebyl to prostě kutil jako děda z Lipníka. Měl i jiný osud. Jak jsem si to později dal do souvislosti, děda toho za celý život mnoho nenadělal. Jeho zvláštní život mě vždycky udivoval. Jako sedmnáctiletý kluk za Rakouska narukoval do války a dostal se do ruského zajetí. Chvilku tam pobyl a pak vstoupil do legií. Prodělal s nimi různá tažení, vzpomínám si, že vyprávěl o pěších přesunech ve dne v noci, kdy vojáci spali za pochodu. Šli po třech, prostřední šel a spal, krajní ho vedli a po chvíli se přehodili. Pociťoval tak strašnou únavu, že dokázal spát i v stoje, šlo jenom o to, aby neupadl.

Jinak byl děda mírumilovný člověk, vždycky mi říkal, že nikdy nikoho nezabil. "Když jsme stříleli, radši jsem vždycky zavřel oči nebo střílel do vzduchu." Z války se vrátil pozdě, protože to vzali oklikou po Sibiřské magistrále až do Vladivostoku. Ruské mrazy řešil jako jini pomocí alkoholu a tato láska k zachránci lidstva mu zůstala až do pozdního věku. Za první republiky dělal na poště a protože byl zkušený voják (nebo si to aspoň nadřizování mysleli), dostal za úkol přepravovat větší obnosy peněz a na

obranu mu byla svěřena služební zbraň. Takže doprovázel zásilky a zase nic nedělal. Když přišli nacisté, většinu z bývalých legionářů penzionovali, třeba i předčasně, protože měli obavu z jejich vojenských zkušeností i schopností. U našeho dědy neprávem, ale i přesto šel v necelých čtyřiceti do penze. Po válce dělal zase chvilku na poště, ale pak byl už nemocný (chlást a cukrovka udělaly své) a tak byl v invalidním důchodu.

Do Zlína jsem odešel po vojně, takže jsem poprvé v životě byl někde sám a za sebe. Byl to krásný čas - poprvé v životě sám, bez dohledu, konečně jsem měl nějaký výdělek, mohl jsem si víceméně dělat, co jsem si přál. Především jsem začal malovat. Udělal jsem si z půdy svůj první ateliér, maloval plátna pod vlivem informelu. Velmi rychle jsem se dostal do okruhu lidí, kteří něco vytvářeli, psali básně, bavili se o literatuře, nebo jenom chlastali, ale zato s nimi byla sranda. Prostě - začal jsem po vojně žít.

S odstupem času si myslím, že jsem ve Zlíně mohl zůstat, oženit se a zakotvit.

Vysoká škola

1980 - 1985

Zřejmě nejšťastnější období dospělého života - zatím. Nastoupil jsem po šesti letech putování po vlastech českých a slovenských, protože po skončení gymplu to a tak jsem pracoval (a vyučil se v Tisku jako reprodukční grafik), pak jsem strávil dva roky na vojně a pak rok a půl v Gottwaldově (nebo vlastně ve Zlíně). Ve Zlíně to nebylo špatný, ale nikam to nevedlo, musel jsem jít dál. Dost cílevědomě jsem se připravoval na zkoušky, ale nebylo dopředu jisté, jestli se dostanu na školu. Taky že jsem se nechytal, i když jsem zkoušky udělal, musel jsem se odvolat až k ministroví a tak jsem na školu dorazil začátkem října. Bylo mi pětadvacet. Dnes se divím, jak je to možné, že se mi podařilo vystudovat - otec osmašedesátník, můj prospěch nic moc... Ale hlavně, že to vyšlo.

Nestálo to ve škole za nic, to nebyla vysoká, ale paskvil, ostuda, něco jako střední škola, vlastně ještě horší, když si vzpomenu na gympl, ten měl vyšší úroveň. Neexistovala diskuse, nebylo vlastně o čem diskutovat - studovali jsme literaturu, ale o té, co nás zajímala, nikde ani slovo. Četli jsme samizdaty, zajímali jsme se o šedesátá léta. Nikdo nám nebyl ochoten k tomu něco říct a mám dojem, že ani schopen. Místo literatury se probíral marxismus, který měl větší váhu než odborné předměty.

Na škole diktovali režim militaristě z katedry branné výchovy a nezmizeli ani potom, co se v Helsinkách podepsalo, že se nebude provádět předvojenská výchova (ono to nic jiného nebylo). Museli jsme na tlak školy a hlouposti, které nás učili nějak reagovat. Chlastalo se neúměrně, byly doby, kdy jsme šli z první přednášky rovnou k Džindžilovi a zůstali tam, večer zlití domů a další den zase znovu. Mnozí to dělali tak, že přednášky nevnímali, ignorovali všechno, hodiny prospali nebo proseděli s myšlenkami bůhví kde.

Nedalo se to vydržet, museli jsme si zachránit zdravý rozum, protože škola nebyla ničím jiným než promyšleným útokem na lidskou soudnost, úplně zmatení hodnot, prosazování naprosto nesmyslných věcí.

Četli jsme samizdaty, sami něco opsali, snažili se dostat k Listům nebo jiné tiskovině. Pídili jsme se po objektivních zprávách, aby nám komouši neblbli hlavu, protože soustavná, cílevědomá lež byla smyslem jejich žití.

Však také lidé v 89 nechtěli jen lepší životní úroveň a čistší vzduch, ale hlavně se obraceli proti komunistickému překrucování skutečnosti: "Čtyřicet let jste nám lhali!"

Sháněli jsme hlavně muziku, protože se nedaly poslouchat běžný sračky z rádia. Mnozí z těch idolů už nežijí nebo zapadli nebo se zbláznili, ale k nezaplacení byl ten pocit, že si aspoň v tomhle děláme, co se nám líbí, že do toho nemůže nikdo kecat. Jak jsme byli naivní.

Ale přece jenom se i na škole objevil někdo zajímavější, hlavně na výtvarce. Co by mohla být vysoká nám docházelo na seminářích s Petrem Veselým, který po skončení AVU učil na škole malbu. Měli jsme ho jen dva a půl roku, ale považují to za dobře strávený čas. Rádi jsme dělali do jeho předmětu i něco navíc, hrozně nás potěšilo, když jsme se mohli podívat do jeho ateliéru a vidět, co a jak maluje. Trochu jsme ho (proti jeho vůli) napodobovali, i když to hlavní z osobnosti asi nikdo nerozvíjel. Myslím jeho ochotu vydat se zákům, nezištnost, obětavost a vědomí, že je každý cenný a může něco malovat nebo dělat, co má třeba význam jen pro něj, ale i to je hodnota. Taky nás zasvěcoval do výtvarného umění přes sebe, přes své vidění a přes své známé.

Ale taky jsem viděl, co by mohla být vysoká, kdyby tam byly normální poměry a učili tam lidé, kteří tam patří. Když jsem začal chodit na rozumy k tátovu známému, zjistil jsem, že by to mohlo být také jinak, že vysoká je místo diskuse, kde se něco rodí, kde se mohou žáci inspirovat od učitelů, ale také naopak. Bylo to, jako by se přede mnou otevřely dveře. Když jsem přišel k Josefu Domaňskému a poprvé v dospělém věku slyšel jeho sametový hlas a nahlédl dál, než jsem do té doby mohl vidět. Pan Domaňský nezištně dával vědomosti, mně i přátelům a škoda jen, že jsme to nedotáhli, přece jenom jsme byli příliš zdvořelí a všechny bavilo víc výtvarné umění než literatura, i když jsme četli relativně dost.

Ale pořád to nebyla taková idylka, někdy jsme se opravdu museli učit, občas to bylo kruté, musel ses smířit s tím, že se všechno naučit nedá, buď to nejde stihnout časově nebo nebyla k sehnání skripta a studijní literatura a nebo to člověka tak sralo, že mu lenost, hrdost a naprostá nechuť zabránila se na to podívat. To byl případ pedagogiky, školní hygieny a podobných pavěd. Ale samozřejmě nejvíc otrávil marxismus, což byl stěžejní předmět, který se dokonce vělenil i do státnic, takže se mohu chlubit státními zkouškami z marxismu - leninismu.

Vyskytovali se na škole různí postižení, asistenti, kteří by nemohli učit ani na střední škole, buzerace na katedře pedagogiky dosahovala šílené úrovně, o to byla horší, že neměla smysl, protože jsem nikdy nepotřeboval jedinou věc z celé pedagogiky, ačkoliv si myslím, že kdyby se to dělalo rozumněji, kdyby to bylo zaměřené víc na praxi, k něčemu by to bylo. Tahle to byla otrava, právem všichni tvrdili, že učit nechtějí a vskutku po absolutoriu učil málokdo a řada lidí odpadla po několika letech praxe.

Vzpomínám si na jedno odpoledne v kreslárně, za okny kostel a vpravo menza, pod mostem se leskla olověná hladina Svatky, jsme kreslili jsme nebo malovali a mezitím nám Veseláč vyprávěl o tom, jak to viděl on - jeho charakteristický projev v nápovědi, spíš vždycky ukazoval, jak to udělat, než by mluvil. (17/2/92, Běžový deník, s.83)

Brzy jsme si vytvořili partu, v níž se dalo něco podnikat a v níž se to dalo přežít. Především jsme zjistili, že máme všichni v kruhu stejnou krevní skupinu, brzy začaly šílené akce, které vyústily v nepřetržitě dýchánky, modré pondělky, zelené úterky, akce s výjezdem i bez výjezdu. Tím se ulomil hrot výstřelkům nejhorší buzerace a mohli jsme to společně přežít, ale koneckonců to byla vysoká škola a přece jenom něco z jejího ducha zůstalo, i když hodně pokřivené. Velmi brzy nám předal Pašík k užívání svůj sexuální ateliér, bývalou prádelnu a sušárnu, kterou si přivlastnil.

T_0 prudce zvýšilo úroveň a počet akcí, a taky zlevnilo, protože se přece jenom levněji paří na domácím hřišti, nehledě na to, že kdo se zbořil moc, mohl u Pašika přespát. Nemohu vcelku říct, že by mi škola dalo mnoho - jistě jsem něco musel umět, když jsem pajdák prolezl, ale všechno to nějak stojí v pozadí za množstvím různých večírků, pítetek, hospod, vináren, vinných sklepů, palíren a vůbec...

Společně jsme vytvořili mystifikační společnost, z bezradnosti nazvanou Organizační výbor, měl v podstatě jeden hlavní úkol a sice organizovat všechny ty večírky neboli akce. Hlavní teze byly jen dvě a sice že akce vzniká tehdy, když se sejde dva a více členů, kteří k sobě nemají bezprostřední sexuální požadavky a druhá teze zněla, že každý v Organizačním výboru dělá, co chce. Nechlastalo se pořád, to ne, také jsme si založili v roce 1981 sportovní družstvo podle tělocvikáře nazvané The Nováks Dogs a pořádali jsme zuřivé mače v hokeji s tenisákem (většinou v Lužánkách) a pak to šli mohutně zapít do Merkuru neboli Merkasu, kde byla pohodová vrchní, ale ne zase tak pohodová, aby stíhala požadavky deseti, dvanácti žiznivých studentů a když všichni řvali "nové míče!", vrchní nás konejšila, chlapi, já vám to pivo přinesu, ale nekřičte tolik.

Občas nám chodily fandit holky z kruhu, ale jak se začalo pít, prozíravě utekly, jen jednou zůstala z neznámých důvodů Soňa, po té pitce se kluci ještě dohodli, že půjdou do kina a tak si koupili lístky do jedné řady, ale problém byl v tom, že všichni chtěli sedět vedle Soni, ale nemohli se dohodnout a tak se před kinem porvali, kdo vyhraje, bude ten šťastlivec, ale pak dělali v kině takový kravál, že je vyhodili.

Ale to byla jen jedna z mnoha akcí a těch bylo nepočítaně. Rozhodli jsme se, že taky budeme vystavovat svá výtvarná díla a aby to mělo náležitou formu, vytvořili jsme si vlastní umělecký směr totální realismus, napsali poněkud zmatený manifest, což bylo téměř čisté dada říznuté surrealismem, touhou provokovat plus řada nesmyslů, které se zrodily během nějaké pitky. Vystavovali jsme ještě několikrát, vždycky jsme to tematicky zaměřili. Totalfór měl za náměr černý a absurdní humor. Na Totálním kýči jsme dovezli všechny doma opatrované svátosti a demonstrativně je zničili a spálili za zvuků Davidova alba Nenapovědej, které přišlo na řadu jako poslední.

Založili jsme samizdatové nakladatelství OV PRESS (vydává mj, i tento text) a o-pisovali jsme si pro sebe knížky, Hrabalův román Obsluhoval jsem anglického krále, část Pelcova ...a bude hůř a taky při výročí Orwellův 1984, od Bondyho Afghanistan, ke kterému jsme si udělali i ilustrace.

K mohutným večírkům patřilo hodonínské pění studia, kde se všichni přivedli do mrtvolna takovým způsobem, že známi, kteří náhodou šli na návštěvu, vypáčili dveře a začali mrtvolu křísit v domněni, že s něčím otrávil.

Založili jsme rockovou skupinu nehrajících hráčů Totalrock, nahráli album a hned si udělili platinovou desku. Kamarád Marty, co jezdil jako bedňák s brněnskými Synkopami se to pokusil ukázat Olinovi Veselému, který to přetrpěl a stručně zhodnotil, že je to sice sranda, ale muziky tam moc není.

V polovině pátáku jsme svolali 1. (a zatím poslední sjezd OV) a Pašik jako předseda kontrolní a revizní komise shrnul naše výsledky v přehledných číslech i názorných grafech, takže to máme všechno zachyceno černé na bílém. Hodně akcí je dokumentováno na fotkách, takže se můžeme kochat, ale i kdyby bylo těch dokumentů sebevíc, nic z toho nemůže uchovat ten pocit života před sebou, souznění, které bylo mezi námi, nic už nemůže vrátit bezstarostnost a nevědomost, ne nevědomost jako omezenost, myslím nemožnost si představit, co bude za pět, deset, pat-

náct let po skončení školy. Kam se všichni rozejdeme, co koho potká, svatby, rozchody, děti, úrazy, průsery, milenky a milenci, ztráta iluzí. Už bych to nechtěl znovu prožívat, jen tu nevědomost bych si přál...

Nejhůř jsem snad nesl loučení s vysokou školou, měl jsem státnice hotové jako jeden z prvních, takže jsem to šel zapít, pak jsme šli zapít s Pavlem a ostatními, nakonec jsme chlastali na Piávě, bylo velmi teplo, takže jsme proseděli na zahrádce bezmála týden, s námi i Pašik, který nestihl všechny zápočty a musel skládat státnice na podzim, postupně odjžděli všichni, co bydleli na internátu a chystali se na poslední velké prázdniny, pak už jen nástup do škol, i mě to čekalo, věděl jsem, že tohle jsou poslední chvíle, kdy prožívám jakousi bezstarostnost, nezakotvenost a volnost, už to mělo všechno skončit, někde v Šenově čekala Mirka s Honzíkem a já bych se měl správně vypravit za nimi, domů, ale nechtělo se mi, nechtělo, protože jsem věděl, že tím končí možná to nejlepší, co jsem kdy zažil. Těžko definovat, co to vlastně bylo, nejspíš intenzivní pocit společně sdílených událostí, v nejlepších okamžicích souznění, věděl jsem, že i když se setkáme, pořád to bude výborný, ale už to nebude ono, už to bude zlom. Chodilo nás zapíjet státnice čím dál míň, pak už jen ti z Brna, pak už ani ti, seděl jsem u Prima na zahrádce sám, protože poslední už odešli a tehdy mi definitivně došlo, že něco skončilo, že už musím jít, že se nic neopakuje a není na světě moc obrátit čas zpět a vrátit těch pět let.

Čekaly mě samozřejmě ještě docela příjemné věci. V Šenově je krásně (Lužické hory), před sebou poslední prázdniny, ale stále jasněji jsem si uvědomoval, že je konec. Vlastně jsem to už jednou zažil na gymplu, ale tehdy to loučení nebylo zdaleka takové, koneckonců většinu lidí čekala vysoká nebo nějaká nástavba a také jsem byl mladší. Skončil jsem vysokou ve třiceti, měl bych vlastně "mít rozum", ale tohle s nějakým rozumem nemá co dělat, je to prostě citová záležitost, citová nebo jaká, nevím - generační pocit? Pocit, že mi ujíždí vlak? Pocit zmarněných možností?

Co mě vlastně čekalo? Učit nebyl nikdy můj sen, věděl jsem o poměrech na školách (a to jsem učil jen pár hodin), kdybych se aspoň dostal na nějaký gympl nebo střední školu, ale na normální základce je to děs a hrůza - není divu, každý ví, jak to vypadá. Měl jsem žít v nějakém městečku, kde jsem nikoho neznal, kde nebylo knihkupectví a vlak zrušili, celý život ovládalo několik fabrik a všichni byli skláři, bavili se jen o tom, co dělali v práci, duševní obzor práce-hospoda-zahrádka nebo fotbal, touha vydělat o pár stovek víc a na dovolenou k moři (Bulharsko, Rumunsko, o Jugošce si většina lidí mohla nechat zdát), nekonečný kruh, který občas zpestřila vydařená opice nebo událost v rodině.

Moc se toho vlastně dělat nedalo, bolševik se zdá slabý z dnešního pohledu, ale v 85 dokázal pěkně prudit a východisko nikde. Občas jsem si mohl přečíst nějaký samizdat od otce, občas nějaká dobrá nahrávka, ale kde nic, tu nic, stálo to za hovno. Dalo se jen chlastat nebo se o něco pokoušet? Mělo to cenu? Co dělat? Mluvit o tom, že to tady stojí za hovno, že není východisko, že se nedá s nikým mluvit, že je to bezvýchodné, beznadějně, že není kam jít, co dělat, co z toho? Kde něco najít?

Pak se každý, kdo měl mozek, chytil záchranech kol jako byly slušný knížky (ale bylo jich málo), slušný filmy (těch bylo asi tolik, co dnes, protože se sem nasral americké pövl), dobrá muzika, ne sice živá, ale aspoň reprodukováná, aby se člověk nezbláznil.

Občas se člověku stanou zajímavé věci a jestli to jsou mezníky nebo jen náhodná událost nevím. V každém případě zaznamenávám tři.

1. Četl jsem si o grafikovi Jiřím Balcarovi a zpětně jsem si uvědomil, že poznamenal dost významně svou užitou tvorbou šedesátá léta. Vytvořil obálku perfektní revue Světová literatura (dodnes ochraňuji ty ročníky v knihovně). Šel jsem v Praze po Husovce a tam, co je nyní spořitelna, byl dřív antikvariát. Ačkoliv jsem neměl v úmyslu zastavit se, jako bych byl přitahován magnetem, obrátil jsem zrak ke vchodu. V příšeří se rýsoval obal programu Racka, který hráli Na zábradlí. Vzal jsem program do ruky a zjistil jsem, že grafickou úpravu navrhl Balcar.

2. Když jsem bydlel ve Zlíně, namaloval jsem obraz Ikaros. Byla to jen silueta muže s křídly a s otvorem v místě srdce. O dvanáct let později jsem už žil v Praze a jednoho dne mi Franta Turek domluvil setkání s malířem Jirkou Míkou. Prohlížel jsem si jeho plátna a pak jsem se zarazil. Předě mnou leželo plátno, na které namaloval cosi, co jsem udělal deset let předtím. Byl to Ikaros s červeným srdcem na hrudi. Že by se tak potvrdzovala Jungova teorie archetypů nebo je to pouhá náhoda?

3. Chystal jsem se studenty z internátu na koncert Olympiků. Půjčil jsem si v knihovně jejich monografii Čtyři hrají rock a brzy na to (chtělo se mi napsat vzápětí, ale úplně tak to nebylo) jsem potkal všechny čtyři z Olympiků na Kodaňské. Věděl jsem, že tam někde ve Vršovcích bydlí Valenta, ale kromě něj jsem nepotkal nikoho jiného z kapely. Ještě jsem poprosil Jandu, aby se mi do té knížky podepsali. (10/3/91, Zelený sešit, s. 171)

Ještě jedna poznámka - v době, kdy to píš (prosinec 99), jsem v nějakém antikvariátu zahlédl knihu Čtyři hrají rock (úplně nhodou, aniž bych se po knize sháněl.

Kamenický Šenov

1984 - 1986

Učil jsem na základce na velkém sídlišti v Praze, ale lezlo mi to na nervy, komu by to nelezlo, děti byly apatické, sprosté, drzé, po čtrnácti dnech jsem usoudil, že to dělat nemůžu, podal jsem výpověď, jenže jsem nemohl odejít, protože jsme měli smlouvu na dobu určitou, jenže jsem to nevěděl, dalo se vypadnout jedině kdybych šel na nábor organizovaný národním výborem, teda na metro, už jsem to měl dohodnuté, měl jsem dělat na běčku, jenomže se mi to pak rozleželo v hlavě, říkal jsem si, že když to vydržel Otokar Březina v Nové Říši, tak to vydržím já v Praze, ale dobré to nebylo, hrozně mě lezly na nervy ženské, vrchol snad byla předsedkyně místní stranický buňky, malá, tlustá, tu bylo lepší přeskocit než oběhnout, ta mě dusila, zvlášť potom, co jsem odmítal dělat pár věcí jako výzdoby k různým komunistickým svátkům, ale ještě víc se po mně vozil ředitel. Bývalý češtinář, sám sice neučil, zato věděl, jak se učit má, podle něj jsem nedělal dobře vůbec nic, a tak, když mi rozebral zase jednu hodinu, vyhrožoval mi, že jestli se to nezlepší, bude se mnou muset rozvázat pracovní poměr, tak jsem mu řekl, že budu o jeho nabídce uvažovat a že by se mi to hodilo tak do čtrnácti dnů, než si zařídím nějaký věci, no, když to slyšel, málem se mi tam složil, něco takového prostě nečekal, myslel, že když takhle vyhrožuje, že se asi podělám nebo co. No, to přehnal, bylo mně úplně jedno, co budu dělat, nakonec na vojně jsem pracoval dva roky v panelárně jako pětépák, kolem samej cikán a basman, tam jsem si rozuměl nejvíc s Karlem Šindlem, ten měl odsezenou šestku v druhé cenové (namočili ho do vloupačky, nechťel shodit kámoše), ale jinak to byl hodný kluk, připadal mi (až na občasné úlety - ale kdo je nemá?) jako docela normální člověk, rozhodně snesitelnější než většina starých učitelů.

Ředitel mi pak dal pokoj, ale stejně to tam nestálo za nic, hlavně neuvěřitelné ubytování od školské správy v šiléném baráku u libeňského pivovaru, jedna místnost, dveře rovnou na chodbu, kde ani světlo nesvitlo, záchod na chodbě, kam chodil kdekdo, koupelna žádná, umývat jsem se mohl v litinové výlevice na chodbě. Když jsme řediteli správy řekl,

že v tom by dělníci nebydleli, hrozně se divil, co mi chybí, vždyť jsem v Praze. Hned vedle domu hospoda, takže jsem tam trávil většinu volného času, sedával jsem na takovém stupínku, před sebou pivo a sešity, ty jsem opravoval a musel jsem to stihnout dřív, než jsem se stačil zlit.

Trávil jsem v libeňských hospodách dost času, byla to sranda, ale nejvíc mi k srdci přirostla malá, dřevem obložená (tedy Dřevona) hospůdka. Opíjela různými typy návštěvníků, scházeli se tam tatíci na jedno po práci, ale seděli tam i dělníci z okolních staveb rozhodnutí strávit pracovní dobu v příjemnějším prostoru než na stavbě nebo ve výkopu a po večerech se vypíjela kvalifikovaná dělnická třída, samí mladí kluci, se spoustou peněz a dostatkem času, téměř dennodenně zlíti. Mezi nimi vynikal mladý soustružník z ČKD, v té době hluboce zamilovaný a pravidelně své stolní společnosti a tudíž celé hospodě sděloval poslední milostné zážitky. Své dívce pro radost nechal si udělat trvalou i s melírem, něco tak úžasného jeho přátelé nikdy neviděli, a tak se ho štítily, že si ještě s čerstvou hlavou skočil domů a umyl si ji, jenže podle kamarádů ještě pořád strašně smrděl, tak ho opili a když usnul na stole, polili mu hlavu pivem. Ano, už nesmrđěl trvalou, páchl Kozlem.

Dřevona v Libni (1999)

Největší exot byl však vrchní, při konzumaci držel krok s hosty, holedbal se tím, že je nejchudší vrchní v Praze, že nemá auto ani chatu, nebylo divu, když už v osm spal u výčepu, hosti si sami čepovali pivo a nalívali panáky, sami si psali útratu a zaplatili mu bůhvico, ale jemu to bylo jedno, hlavně, že je v hospodě veselo, ještě to podporoval, nosil s oblibou jako fór tričko s nápisem, ale nebyla tam University Ohio, ale Zvláštní škola Praha, místo znaku uprostřed nějaký dement...

Už ta Libeň dávno nebyla ta Hrabalova a Boudníkova, trať do Kladna, kam dojížděli, byla zrušena, nad údolím se vznášel železniční most, ale pořád měla své kouzlo. Kousek od Dřevony bydlel v ulici Na Hrázi - jak říkal - Na Hrázi věčnosti Hrabal v domě číslo 24, ještě tam zchátralý stál, kousek za divadlem, se shnilými zdmi, oprýskanou omítkou a rozpadlou prádelnou, na jejíž střeše psával Hrabal své texty, ještě tam stála hospoda U Hausmanů, kam jezdívali z Hráze na kolech, aby si zaspotovali (bylo to asi 150 metrů). Dnes už je všechno pryč, vzalo to za své při stavbě metra, když zbourali část Libně pod Palmovkou, dnes je tam autobusové nádraží a východ z metra, na zemi bronzová destička a na betonové zdi malba jako vzpomínka. Ale část Libně ještě zůstává, pořád stejně zanedbaná jako v padesátých letech, pořád jsou tam krásné domy z přelomu století a automat Svět (i když není v provozu), možná ještě přetrvává kouzlo, které nutilo vyslovit Boudníka, že je Libeň stejně krásná ne-li ještě krásnější než Paříž.

Ještě stále stojí nad Libní kulovitý plynojem, který inspiroval Hudečka a Grosse k jejich plátnům malovaných za války ve Skupině 42. Špinavá Libeň ale pomalu mizí, domy s inspirativní omítkou, na které chtěl Boudník chéat, dostávají novou fasádu a lidé se nezabývají tím, co bylo, ale jdou dopředu.

Libeň (18. 11. 1999)

Vysočany

1986 - 1987

Vrátná vypráví

"Prdeli ji nesli napřed," hlásí vrátná v internátu a ubytovně ČKD poslední výtržnost vedoucí internátu Vilmy," prdeli ji nesli napřed, protože ji vyhodil řidič autobusu, že prej takovou svini ožralou nebude vozit, vez ji už několikrát, dycky ostuda, ale teď se mu tam poblila, tak co měl dělat, kdo to má uklízet? Bylo po pátý ráno, učni šli do práce, to bylo štěstí, jinak by zůstala jen na sněhu, já se s ní tahat nemůžu, a ani nebudu, ta mi neudělala nic dobrýho, když prej s nima nechci chlastat, nedržím partu, nebudou prémie a taky nebyly. Učni ji popadli a takhle ji nesli, prdeli napřed, aby se jim nevy-smekla. Když vzala vedení intru po Antošovi, mysleli si všichni, že se to tady změní.

Kam se poděl Antoš? Ten je v base, šel tam rovnou z vazby, přišli mu znásilnění. Jo - vy to nevíte, no já do toho taky moc nevidím, ale zkrátka se tu za něj dost chlastalo, navíc si začal s nějakou holkou z třetáku, vona to hlásila jako znásilnění, ale nikdo neví, jak to bylo. Von byl vožralej, holka taky a vůbec: když se dělá s mládeží, chlastat se nemá. Antoše si ve vazbě pěkně podali, zlomili mu tři žebra a že je to nějaká vazba, jenže to je holt tak - s pračkářema se v kriminále nikdo nesere, ty jsou vždycky nejvíc votloukaný.

Jak nastoupila, Vilma řekla, že se tady s pitím končí, koho přistihne, ten jde na hodinu ven, ale to jí vydrželo jen dva měsíce, pak to začalo, nejdřív nějaká sklenička a pak se tu pilo víc, než za Antoše. Nejdýl vždycky Vilma, ne že by měla výdrž, ale byla taková odpočínutá, to víš, ona přes den spala, jako nějaká šelma, probouzela se až po setmění a pak hledala, s kým by chlastala a koho by přerázla. Nejvíce se Vilmě líbili mladí vychovatelé, nespál s ní akorát Boďa, to je cvok a navíc se v tu dobu nějak oženil a Zeman, to je cikán, s tím zas nechtěla Vilma. Víš, že má Zeman vysokou? To je teda jedinej cikán s vysokou, co jsem viděla, ale řeknu ti, že na světě není nic chytřejšího než cikán s vysokou, to poznáš sám. Vilma potom chodila s nějakým Vietnamcem z ambasády, ten sem chodil v té jejich uniformě, toho se držela, měl hodně peněz. Nejradší ale chlastala - jenže to neuměla. Kolikrát se tady potácela, před dětma! No teda, voni taky nejsou nějaký andílci, tady v ČKD jsou to spíš průseráři, co se jinam nedostali, hodně se perou, policajti jsou tu každou chvíli, krade se tady a pár jich určitě fetuje.

Vilma má z prvního manželství kluka, studoval v Ostravě a když skončil, sehnala mu tady místo a ubytování u ní na intru. Jenže ji vadili všichni ti vychovatelé s kterýma - však víš co - tak je postupně vyšítala. Zbyl tady akorát bláznivej Boďa, ale ten je teď v Bohmícih a Zeman a ten teď dělá hubu, že to vezme po ní. To si užije, dobře mu tak. Ale nemysli si, taky jsou tu normální kluci i vychovatelé, jenže tu nikdo dlouho nevydrží. To víš, práce odpoledne, večer, málo peněz - a ty nervy! Kluci přijdou ožralí, chtějí se prát a domluv se s nimi. Já tu funguju jako máma, ale taky to furt nejde.

Dávej si pozor na vychouše, Vávra fetuje, jednou jsem s ním měla noční, chtěl si slehnout, jenomže zapomněl řemen a nemohl si podvázat žíly, tak to zkoušel s tkaničkou od bot, ale ne a ne se trefit, zápěstí a předloktí už měl celý rozpíchaný, nemoh najít zdravý místo, strašně nadával a pak se mu to povedlo, to byla úleva, úplně jsem slyšela, jak mu spadl kámen ze srdce - a jak potom ožil! začal povídat, o všem možným, ani jsem ho nestačila sledovat a nad ránem zhasl, úplně vytuhnul, nemohla jsem s ním ani hnout, tak jsem ho nechala na vychovatelně a pak nevím, co se ním stalo, nějak mi zmizel z očí. Jo vlastně - chvilku sem ještě chodil, ale to už věděl, že po něm jdou čerti, a taky že jo, vybrali ho v nějakým bytě i s kamarádama. Divím se, že ho sem vzali, ale sem vezmou každýho, tady je málo lidí a všichni utíkaj, zůstane tady ten, komu nic jinýho nezbejvá, nemá byt a tak bydlí tady na ubytovně, spolu s učni - a není to dobrý, zvlášť když se chlastá a tady chlastá skoro každěj.

Kdybych mohla, odešla bych, ale starej mě kopl do prdele, co mi zbylo, tady mám aspoň kde spát a dvě skříně, je to málo, ale je to moje, mají tu teplo a nikdo mě neotravuje..."

Internát ČKD

Také jsem tam učil Vietnamce češtině, byli skvělí žáci, pilní a pečliví, učili se, aby tady mohli zůstat, protože to ve Vietnamu za moc nestálo, i když občas tesknili. Není divu, taková dálka domů. Měli základ učiva z kurzů v severočeských Zahrádkách, tady jsme jen procvičovali. Když přišli, každý byl oblečený v tesilkách a ve svetříku, asi si je museli povinně koupit, i když všichni toužili po džínách, džínových bundičkách a bejzbovkách, ale neuplynul dlouhý čas a nosili džiny všichni, jak si je opatřili, nikdo neví. Co jsem je naučil, vlastně nevím, když mi na konci ročního kurzu poděkovali ručně kresleným přáním, bylo to formulováno takovou zvláštní češtinou.

Kromě učení jsem hlavně působil jako vychovatel, ale vydržel jsem to jen jeden rok. Přebíral jsem skupinu po jednom klukovi, který si vydělával při studiu, ale neměl tolik času.

Vypráví vychovatel Marek Nohavica

"Já su Marek Nohavica, ne Jarek, Marek, nemám s tím Nohavicó nic společného, jen to jméno. Skupinu máme ve čtvrtém patře, tohle je pomocná vychovatelka Štefka, předtím dělala na jiným intru, ale tam měla nějaké průser, tak mi ji dali sem je to pěkné nadělení, jen se na ni podívá, ta ji zase má."

Na židli se klátila neuvěřitelně zmalovaná bytost v šatech, které jí dávaly punc pouliční veteránky.

"Jinak je to hodná holka, má malá prsa s bradavkami téměř okrové barvy a má to ráda ze zadu, ale to konečně poznáš sám. Štefko, ty se nesměj, bylas někde na pivě nebo co? Aha, byla - ve Staré hospodě nebo kde?"

"Nie, do Staré ja nesmiem," říká dívka a potáhne z ligerosky, "tam já s Alenou nesmiem, lebo zme boli bohovsky vypijane a zrobili zme bordel. To už je druhá krčma tuná vo Vysočanoch, kam nesmiem, ale boha, ako kebych za to mohla iba ja..."

A dál rozvíjí své úvahy ve směsi češtiny a východňárštiny, neboť přišla z nějaké vesnice ještě za Košicemi, od ruských hranic. Mhouří oči před dýmem smrduté cigarety, kterou svírá zažloutlými prsty. Marek pokračuje v informacích o výchovné skupině.

"Takže tam máš 28 kluků, sedm ze zvláštní školy, ty jsou dobrý, pozor jenom na Horvátha, to je takovej stokolovej debil, když se rozzuří, zabil by: nesmíš vnímat jeho připomínky jako "v piči todlencto", to je u něj hovorový obrat a v podstatě tím nemyslí nic zlého a jeho připomínky nejsou většinou k věci. Většina kluků je dobrých, pak jsou tu dva z pastáku, Oliva a Tumpach, oba jsou sice Pražáci, ale nesmí bydlet doma, protože rodina nezaručuje dostatečnou výchovu, cha chá, jako bychom ji mohli zaručit my. Oliva je dobrý, ale Tumpach je zralej pro kriminál a skončí tam, na to vezmi jed. Oba jezdí na víkendy domů - z Prahy do Prahy - nebo přesněji jezdí z intru pryč, kam nevím, ale nás to zajímat nemusí, stejně si dělají, co chtějí, to víš uhlídat se to nedá, když jich máš na krku skoro třicet a k tomu takovou výpomoc," a kývl hlavou na Štefku, která mezitím stačila usnout s hlavou na stole.

"Hodně se tu chlastá a fetuje, tak tady je číslo na policajty v místě, úřadovnu mají kousek odtud, když přijíždíš k intru, odbočíš na hlavní doprava a je to v prvním patře v takovém komplexu, je tam samoška, pošta, kino a vinárna, jinak kdyby tady byla větší mela, volej 158, ti přijedou určitě, místní policajti na to dost kašlou, nedávno se tu pitomci pomlátili řetězama, krev stříkala do stropu, takže ještě číslo na první pomoc, blíž je to do Počernic, lékárníčku tady mám a až ji najdu, tak ti ji dám. Prášky klukům moc nedávej, hlavně ne algeny, oni si to rozdrť, směhají s vodou a šlehnou si. Když už, tak jim to rozdrť, ať to před tebou spolknou a zapijou, vodou. To, co ti říkám není demagogie, ale výsledek opakovaných špatných zkušeností. Jestli si vzpomenu, dám ti ještě číslo na záchytka, pokud vím, vozili ty naše někde k Apolináři.

Víš, jsou tu nějaký možnosti, když chceš pro kluky něco udělat. Sport, kino, nějaký koncert, to ti zaplatí, ale většinou to dopadne jinak, než by sis představoval. Já jsem s nimi byl na výletě, no, že se mi opijou, to jsem věděl, že budou někteří opilí už na srazu o půl osmé ráno mě zaskočilo, ale nečekal jsem, co mi provedou večer. Spali jsme někde pod širákem, kluci využili oslabeného dozoru, vyrazili večer do vesnice a něco tam ukradli. Já se ráno probouzím, do spacáku mi šteká služební vlčák, a o kus dál zaparkovaná carevna se švestkama, to víš, dobře mi nebylo, ale naštěstí na tom kempu byli nějaký čundráci, který vzali roha, jak uviděli švestky, asi měli něco na svědomí a když utekli, padlo podezření na ně.

Mezi klukama je největší eso Tumpach, nebo byl, teď je ve vazbě, rozenej kriminálník, dělal průsery, jakmile sem přišel, drželi jsme ho zkrátka, ale co naděláš, basa to není. Jednou Tumpach přišel, že má lístky do divadla - to víš, já jsem na tu kulturu

a tak mě vyhmát - jestli může s mámou na představení. Někáká ženská s ním přišla, tak jsem ho s ní pustil, přišel za dva dny. Nepodíval jsem se jí do občanky, což byla chyba, kluci mi pak říkali, že to byla jeho o hodně starší sestra, no, potom tady někomu věř. Tumpach dělal průsery dál, půjčil si spoustu peněz od kluků, nasliboval jim, že jim sežene nějaký nože a tak. Když toho bylo hodně, chtěli jsme to nějak urovnat, nejdřív po dobrým, říkali jsme si, ať to zaplatí a necháme ho žít. Na třídní schůzku přišla úplně jiná ženská, než ta první "máma", tak jsme jí vylíčili, jak tady blbne a jestli to nedá do pořádku, dáme to švestkám, "máma" se rozplakala a slibovala, ale za nějaký čas kde nic tu nic, a pak mi došlo, že jsme se jinepodívali do občanky, jestli je to paní Tumpachová. Jak se ten blb pozdějc chlubil, máma to nebyla, on ukecal nějakou sousedku, aby si na ni zahrála, že prý má průser a mamince se to bojí říct..."

Vydržel jsem dělat v ČKD rok, potom jsem usoudil, že mi to za to nestojí a odešel jsem, pracoval jsem jako vychovatel v internátu pro zrakově a sluchově postiženou mládež, ale pak jsem už šel rovnou do kotelny, už byl čas na změnu.

Na vesnici a malém městě bych zešlel. Copak v létě a na jaře to jde, dá se vyrazit do přírody, ale na podzim, kdy je všechno rozmoklé, končí vycházky. Vraceli jsme se v noci od Miláčka a v zatáčce k transformátoru nasvítily pouliční kýjvající se lucerny oprýskanou domovní zeď. Ještě se leskla od deště. Všechny vady na kráse se nějak zveličily, vystoupily, byla vidět ubohost, beznadějnost celé vesnice ztracené někde u hranic, kde není práce, ani co dělat, s kým mluvit. Není kam jít, jen sedět a chlastat. (10/99, s. 115, Modrý sešit)

1987 - 1989

Odešel jsem z ČKD do internátu pro zrakově a sluchově postiženou mládež, ale jakákup mládež, když jeden ze svěrenců, pan Hlouš měl jedenadvacet, k tomu vousy a bríska, vypadal na 35 a když jsme tam přišel, vykal jsem mu v domněni, že je to některý z vychovatelů.

Domov mládeže stál na zlomu kopce svažujícího se k Nuslím, před námi krásný výhled na měšťanské domy v údolí a také na most Klementa Gottwalda, hotel Panorama a vedle něj se tyčila hrůza v podobě Pakulu, původně sjezdového paláce, který chtěli mít komunisté pro sebe, protože jim sjezdy ve Fučíkárně nestačily, nebyly to asi dost reprezentativní prostory. Dnes už tam naštěstí sjezdy nejsou, jen občas nějaký koncert.

Uvolněná morálka v internátu mě trochu vyváděla z míry, ale byla zčásti postavená na důvěře ve svěrence, kteří neměli takové spády jako učni. Přesněji řečeno, neprojevovali je tak okatě. Zčásti byl režim postaven na lenosti vychovatelek a jediného vychovatele. Než by něco dělali, raději dali studentům volno. Občas se nestačili divit, co všechno dokáží. Po večeri měli volno, a tak se vypravili na pivo, většinou k Českému lvu nebo do Exelsioru, kde měli i zahrádku. Jinak měli spoustu volna, a tak si to vyplňovali obhlídkou hospod po Nuslích a Vinohradech, takže jsem měl z jejich řečí dojem, že nedělají nic jiného, než že se potulují po krčmách. V pravý čas se ukázalo, že nedělali jen to a něco dokázali.

Někdy po večeri sedávali na lavičce pod kaštaný rostoucími na dvorku a hráli na kyrtárky, na střechy se snažela tma jako inkoust, a v údolí se rozžehla světla. Rozhostila se taková pohoda, že jsem si říkal, že to snad ani není možné. Po těch nervech v ČKD, kdy člověk mohl čekat nejhorší od svěrenců nebo kolegů to byla kapka ryzí harmonie. Nemělo to však dlouhého trvání.

Ve škole se změnilo vedení a do čela přišly kované soudružky, a začaly tlačit na to, aby se několik vychovatelů přešlo na jiná místa: bylo to tak náhlé, nečekané a udělané tak sprostou formou, že to všechny namíchlo a postižení se začali bránit docela účinnou formou. Využili jsme toho, že nás chtěli převést na jiné pracoviště nezákonným způsobem a bránili jsme v rámci těch mála zákonných možností.

Tenkrát běžela perestrojka, režim už hnil, i když dokázal být nebezpečný. Nešťastníci se domohli svého práva a mohli cítit jakýsi pocit vítězství. Brzy se začaly poměry horšit, ale to se dalo čekat, převážně ženský kolektiv nestojí nikdy za nic. Všichni se začali hádat a dělat si naschvály, spolupráce veškerá žádná tak jsem se rozhodl, že odejdu, samozřejmě v nejméně vhodný čas, těsně před listopadem 89.

Minimálně od ledna 89 bylo cítit, že se lidi probudili, najednou bylo víc muziky, víc bigbitu, který předtím všelijak omezovali a potlačovali. Objevila se spousta filmů ze SSSR, dokonce kritizovali Stalina (ve filmu Pokání) - a tím jeho československé pohrobky. Ale také filmy ze současné ruské reality, Poprvé vdaná a hlavně Malá Věra. Příběh ruské uličnice, která se nezapojila ani do Pionýra, ani do Komsomolu a spolu se svým milým a celou rodinou zapadla do bezvýhodného kolotoče chlast - sex - hovory o ztrátě smyslu života, tedy do ruská i naše realita, protože už od Klémy byl Sovětský svaz náš vzor, na věčné časy a nikdy jinak.

Padly všechny zábrany a společně se žáky jsem nadával na režim a jeho záchvaty v nás vzbuzovaly spíš veselí než obavy nebo dokonce strach. Brzy mezi námi kolovala kazeta s pověstným Miloušovým projevem v Červeném Hrádku a Jakešovy idiomy a neologismy jako brojleři a příhraničí vešly rychle do obecné mluvy a staly se okřídleným rčením a mírou úrovně autora i jeho rodné strany, která si do čela postavila takového samorostlého génia. V září 89 jsme byli na jednom z nejlepších koncertů Hudby Praha (Jasná páka), na koncertu, jehož atmosféra pospolitosti a porozumění předznamenala atmosféru listopadových shromáždění. Vyšli jsme z Lucerny, zpocení a rozjaření pocitem, že se musí něco stát, že už to nemůže dlouho trvat.

Jakmile člověku vychladla hlava, uvědomil si, kde žije a o co jde: pořád se v socialistickém režimu dávala čtvrtina až třetina státního rozpočtu na armádu a policii, neboť režim na nic jiného spoléhat nemohl, pořád tady vládla nomenklaturní klika složená z věrných kádrů, pořád tady byla hromada udavačů, před nimiž si nebyl nikdo jistý. Konec komunismu byl z této perspektivy v nedohlednu. Dopadlo to úplně jinak, než jsme předpokládali.

Listopad 1989

Nikdy jsme si nepomyslel, že se dožiji konce komunismu. Nikdy jsem si nepředstavoval, že se něco změní. Nezdálo se mi, že by to mohlo skončit rychle, spíš jsem myslel, že to budou postupný změny k lepšímu. Docela mě to zaskočilo.

Nikdy jsem si nepomyslel, že se dožiji konce komunismu v tomto století. Změna je tak hluboká, že si to ve srovnání s bývalou dobou vůbec neumím představit. Případá mi spíš, že jsem toho využil málo, že jsem vlastně nic neudělal. Přelom pro mě znamená spoustu hudby - dnes už mi to nepříjde, ale když začali hrát a zpívat lidé, které jsem znal z doslechu a nebo ze starých nahrávek, bylo to úžasné. S příchodem nových časů sem vtrhla muzika ve všech podobách - od rapu a diska přes techno až k náročným věcem. Každý si může vybrat, každý si může poslouchat, co se mu líbí a nikdo mu do toho nemluví.

Ať mi nikdo neříká, že to za bolševika bylo lepší. Kolik lidí zničili fyzicky se snad dá spočítat, ale kolik jich zničili duševně, otrávil, paralyzovali, se spočítat ani nedá.

Z toho důvodu mě serou řeči, že za bolševika bylo líp. Co bylo lepší? Jasně, jídlo bylo levnější. Mohli se cpát a chlastat a nemuseli přemýšlet, kde na to vzít. Takovým lidem opravdu žádná literatura nechyběla, protože se to nedá zřít, ani to k ničemu jinak není.

Pokud si vzpomínám, v pátek 17. listopadu 89 bylo pěkný teplo a dalo se jít ven v košili, měli jsme se známými sraz u sv. Ignáce, protože jsme se chtěli zúčastnit nějakého shromáždění na Albertově. Nestihl jsem to a seděl jsem doma, jenže to už jsem tušil, že se něco děje. Večer přiběhl náš známý Zdeněk ještě celý vydešený z Národní, kde se dostal až k podloubí a tam ho esenbáci prohnali uličkou hanby, kde si každý z dobře cvičených mlátičů bouchl, ale pro Zdeňka to nedopadlo naštěstí nijak vážně a za chvíli přiběhla jeho tehdejší žena Šárka, dosud v šoku po zákroku naší udatné policie. Na štěstí od mnohých jiných, kteří z toho mají celoživotní traumata, ji pouze nějaký blbec profackoval a když na něj začala hystericky rvát (kdo ji zná, ví, že je to řev silenej), řekl jí, ať na takový akce nechodí, když na to nemá. V televizi nic nebylo, ale oba známí tvrdili, že na Národní umlátili nějakýho kluka, jmenoval se prý Šmíd a studoval na elektrofakultě. Okamžitě jsme si vzpomněl, že na internát občas dochází nějaký Šmíd a jeho bratr elektro studuje. Hned v sobotu jsem tam běžel, abych zjistil nějaké informace, protože studenti poslouchali Hlas Ameriky i Svobodnou Evropu, ale ujistili mě, že jejich spolužák žije a jeho bratr také. Jestli je to pravda, bude to jiný Šmíd, pokud to ovšem není bolševická propaganda.

Na všech byla vidět nějaká úleva, jako by opadlo napětí a dlouhé čekání, které jenom jitrilo emoce. Teď šlo o to kdo z koho. Úleva byla provázena veselím a uspokojením z toho, že to konečně začalo. Přišel okamžik, na který jsme čekali a nedoufali jsme, že se ho dočkáme. Nic nebylo definitivní a nic nebylo vyhráno, ale jedno bylo jisté: od této chvíle to bude jinak. Jak to kdosi řekl: "To je začátek konce komunistů!" Měl sice pravdu, ale pak to ještě chvíli trvalo a navíc, dnes není jasné, kdo vlastně vyhrál. Určitě dostali na prdel ti slušnější, kteří kradli jen málo a pracovali uměřeně v tomto režimu nezaplacené práce, všechny změny dopadly nejhůř na ty, co mají nejmíň.

Během shromáždění na Václaváku, kde všichni klíči odzvonili komunistům poslední hodiny, vyrostl improvizovaný pomníček obětem komunismu. Vedle toho dýmalo malé krematorium z legitimací KSČ, které pálili zhrzení straníci. Gottwaldova socha nesla všechny stopy lidové msty, ať už šlo o ruce polité červenou barvou na paměť všech zločinů, na kterých se Kléma podepsal nebo o botu otištěnou na zadní části, k níž bylo připsáno aktualizované heslo z Národního divadla v podobě lapidárního nápisu Národ tobě!

Fotografie Klémy s ocelovým lanem kolem krku, jak mu ho uvázali, když sochu nakládali na valník, vyvolala představu úplného konce této ideologie a hlavně kultu této osobnosti, přes svoji profláknutost hluboce tkvící v komunistickém panteonu a to tak hluboce, že ještě roku 1988 vydali novou stovku s Hradem na jedné straně a Klémou na druhé. Lidi ji samozřejmě upravili s ohledem na význam tohoto muže: na čele hvězdu, oči vypíchnuté, všude nápisy vrah, zločinec atd. Socha Klémy pak spocínula na zahradě secesní vily sochaře Bilka, spolu s dalšími soudruhy jako byl Tonda Zápotocký, Fučík a další. Kde je dnes, nikdo neví.

Do Čech přijel Hutka a nezapomenutelné bylo jeho vystoupení na Letné v předvečer plánované generální stávky v 27. listopadu 1989 na protest proti staronové komunistické vládě. Přestože byl deset let pryč a zprávy o něm byly sporadické, jeho písničky znali všichni. Když začal zpívat Náměšť, dav se okamžitě přidal: "...co je nejkrásnější - lidská svoboda."

Podobně se vedlo i Karlu Krylovi ve Sportovní hale, lidé se okamžitě připojili ke zpěvákovi. A to mezi nimi byli i tak mladí, že se narodili po Krylově odchodu do Německa. Karel podlehl všeobecné euforii a zapěl si s národním umělcem Karlem Gottem, Zatímco si Gott vylepšil renomé ke všemu ochotného tajrlíka, Kryla to sbratření jistě strašilo ve zlých snech.

Bylo založeno množství labelů, z nichž se většina položila (a zbytek pohltily velké firmy), ale než se tak stalo, stačily vydat dobré věci. Začaly vysílat nezávislé rozhlasové stanice s osobitými DJs, vznikly rockové kluby a hlavně sem začaly jezdit kape-ly prvního řádu.

Největší monstrkocert na Strahově uspořádali Rolling Stones, dlouho dopředu oznamovaný reklamou v TV, v níž po krátkém sestřihu nejznámějších hitů promluví šilenou češtinou sám Mick Jagger: "Kameny se valí na Prahu!" Ohňostroj na závěr koncertu bylo vidět deset kilometrů za Prahou, obrovská šou a výprava nadchla 150 000 diváků pomalu se rozcházejících do svých domovů s novým sloganem.

"Tanky odjely, Rolling Stones přijeli."

Pink Floyd v Praze

1992

Přeplněné metro a tramvaje dávaly tušit, že na Strahově bude zase husto. Ačkoli stál lístek v předprodeji bezmála sedm set (a na místě ještě o stovku víc), bylo narváno. Člověk by si řekl, co může kapela padesátiletých muzikantů dát mladejm? Něco asi jo, i když mám pocit, že všichni přišli spíš na ty starý fláky. Novější věci celkem nikoho nebraly: koneckonců na tom bylo poznat, že Floydí žijou z podstaty. Ale co, to hlavní tam bylo: nejlepší věci z Wish You We Here a Dark Side of the Moon, klasika z The Wall atd. Nikdy nezapomenu na léto r. 1980, kdy jsme s Pašíkem potkali houf ožralých učňů, kteří právě složili zkoušky a zaklesnutí za ruce šli jako prvomájový průvod, roztaženi přes celou šířku ulice za řevu: "Dvěstě dvacet voltů v těle, míří přímo do prdele - hej, fizl, vem ho sekýrou!" Ano, jednalo se o ústřední melodii ze Zdi, dotvořenou českou vynalé-zavostí.

Hudbu Floydů doprovázel film promítaný na obrovské kolo nad kapelou. Do toho občas ohňostroj, jednu chvíli vykoukly z reprověží dva čuníci připomínající spíše křížence divočáka se psem a nejzajímavější byly asi lasery: přes různobarevné paprsky padal déšť a v proudu světla vytvářel z vodních kapek snopy stříbrných jisker a trpyticích se flitrů.

Co stojí za zaznamenání je bezchybný zvuk, snad lepší než z kompaktu - kvadroefekty byly tak sugestivní, že se lidé při hluku vrtulníku otáčeli, aby viděli, odkud přiletí.

Po dvou a půl hodinách jsme se s úlevou protlačili ven a za hrozné dopravní zácpy dostali domů. Cestou jsem si říkal, že to bylo dobrý, ale... Nějaký ale ve mně zůstalo. Vlastně nic proti Floydům, spíš mi přišlo nějak líto, že jsem to nezažil před dvaceti lety, kdy dělali nejlepší muziku a já bych to mohl opravdu pro-žít a něco si z toho vzít. Zkrátka: bylo to dobrý, ale přišlo to pozdě.

*Koukal jsem z kuchyně na dvorek, najednou vše zahrálo v odstínech šedi, jemně fialové, tmavomodré: stěna zahrádky šedá, půda temně fialová protkaná hnědými pablesky, světle šedofialová obloha. Výrazná kresba větví šeríku.
(3/1992, Zelený sešit)*

Jak jsem budoval kapitalismus I.

1993

Vždycky jsem si myslel, že kapitalismus dosáhl svého rozvoje díky tomu, že v něm nikdy nekvetla korupce, přesněji řečeno, někde se úplatkové postupy uplatnily, ale nikdy to nepřerostlo v takovou hrůzu jako u nás. I když je pravda, že jsme svého do-nedávna největšího vzoru na východě nedosáhli, a tak si můžeme gratulovat, že tady aspoň něco funguje normálně, ani k tomu člověk nepotřebuje známosti a obálky s penězi atd.

Je nasnadě, že vedle těch prima věcí, které nová doba přinesla, je tu i spousta věcí, které moc dobré nejsou, ale zůstává otázka, jestli to nejsou spíš pozůstatky dřívějšího stylu života, než výdobytek nové epochy.

Měl jsem známého, který se pohyboval v podivných kruzích, no vlastně ani ne podivných, ale spíš normálních, ale v každém případě se tam naučil věci, které mu jsou dnes vhod. Je to fakt, prostředí člověka poznamená, zvlášť když sebou konformita ne-se určité výhody. A Frantovo působení v kulturním klubu spojeném s vinárnou a dis-kotékou vneslo do jeho myšlení nesmazatelný rys zhruba spočívající v představě, že všechny lze podplatit a korupce je věc naprosto přirozená, takže kdo nekorumpuje je buď za vodou a nebo morální zrůda neschopná dát i přijmout úplatek.

Ale nebylo v jeho povaze zabývat se takovými myšlenkami, ostatně zběsilý úprk za penězi mu na to ani nepopřál čas. Franta dokázal dohodnout a realizovat věci, o kterých druzí teprve přemýšleli, že by je měli udělat. Dokázal vymámit z jalové krávy tele, což mu nečinilo ani tolik problémů, jak by se zdálo. Za pomoci lahvinek seřazených v tašce proplouval úskalím byrokracie, obálky s penězi vhodně ponechané na stole dokázaly překonat nemožné a Franta to nedělal ani z touhy po penězích, jako spíš proto, že měl radost a chtěl, aby jiní měli také radost z toho, že on má radost. O nějakých důsledcích nepřemýšlel, jak jsem už říkal a omluvou mu budiž pocit, že je svět krásný, že má každý právo se těšit z tohoto stavu věci. Samozřejmě měl občas výpadky, chvíli prožíval melancholické stavy, ale to ho brzy přešlo. Obvykle to na něj přišlo, když "byl druhý", jak říkal (tedy když mu někdo vyfoukl kšeft), nebo když měl kolízi doma. Neboť Franta byl ženatý, ano, s malou hodnou ženou, která však nemě-la náladu na jeho pololegální kšefty a ráda by svého muzíka ochránila před kriminá-lem a následným zludračením. Jenže tehdy Frantu moc nezvládala, a tak blbl na kvadrát. Občas dohodl kšefty hraničící s čirým šílenstvím a jen mohutný odpor ženy a nedostatek financí mu zabránil, aby svou myšlenku dotáhl k dokonalosti. Nakonec to jeho malá žena neunesla a odešla. Ale to je jiná kapitola.

Zatímco Franta představoval sice pololegální, nicméně ještě pořád tvůrčí a čínorodý prvek, další známý opustil i představu práce ve smyslu fyzického úsilí a rozhodl se věnovat především duševní práci, čímž ovšem nemyslím nic uměleckého, jako spíš v usilovné práci na morálním základu osobnosti. V postatě šlo o to přemluvit svědomí, aby nemělo moc velké nároky, protože některé věci musí jít holt svým směrem.

Ted jsem se do toho trochu zamotal, ale nebojte, já to vysvětlím. Můj známý, dejme tomu Mirínek, vyšel z prosté úvahy ve svém podnikání. "Všechno je dneska drahé, lidé si nemohou nic nového koupit. Mají však peníze na to, aby si koupili mírně obnošená a použitá věci, pochopitelně za rozumnou cenu." A Mirínek jim ty věci dodá. Až potud byla jeho úvaha krásná, řekl bych i ekologicky košer, neboť krásně ladí s obavami o vyčerpání zdrojů. Ruší to i představu, že lidé musí mít stále něco nového, aniž by to staré bylo k ne-použití. Následuje ovšem druhá část Mirínkovy úvahy, kterou jsme nikdy

neslyšel veřejně, nicméně původ věci v jeho skladech to dával tušit. "Kde ty věci seženu, do toho nikomu nic není." A podle povahy i složení neustále se měnícího sortimentu je víc než jasné, že část věci nebyla získána legálním způsobem. Ale to není naše věc, že.

Jednou si jeho mladá žena postěžovala, že dostala sice krásnou koženou bundu, ale může ji nosit jen po setmění nebo za šera, kdy na ni nebude tolik vidět, neboť bylo jasné, že i bunda pochází z "tajných zdrojů".

Seznámil jsem se s Mirínkem jednoho večera, který si budu pamatovat jako "Vánoce uprostřed roku". Mirínek pojal naše seznámení jako velkolepou oslavu a žranici, přičemž ani děti nepřišly zkrátka. Mirínek nakoupil čokoládek a cukrátek, jídla, že si na to musel půjčit krabici na ovoce, aby to vůbec mohl odnést.

Začali jsme pít. Děti jedly sladké. Uprostřed večera Mirínek zařval:

"To chce něco na video, jedem něco půjčit!" Žena mu chvíli odporovala, ať nejedí, že pil, ale na Mirínka měly domluvy účinek asi jako červený šátek na býka.

"Jedeme," řval, "já ti ještě něco ukážu." Žena rezignovaně mávla rukou a konstatovala pouze to, že do jisté míry opilý jezdí lépe než střizlivý. Toho dne měl svoji míru, a tak mu to šlo.

Kazety jsme v rychlosti půjčili, ale nakonec na ně nezbyl čas. Mirínek chtěl totiž ukázat, jak a kde podniká. Sjeli jsme z mostu a zamířili přes území nikoho k benzínumpě blikotající v dáli.

"Tady to je," oznámil Mirínek a s pýchou ukázal na plechový hangár schovaný přesně pod mostem. Otevřel vrata a já oněměl. S rozkoší se pásl na mém údivu a ne bez hrdosti oznámil:

"Tady najdeš všechno. A jestli ne tady, tak mám ještě dva sklady." Zíral jsem: měl tam nábytek a otrískané (i když fungující) ledničky, ale taky vrtáky, brusky, na stropě visely lustry, lyže, boty a oblečení...Kromě jídla tam snad nic nechybělo. Mirínek si nalil jednoho z mnoha panáků toho večera a vyhodil trumf

"Viš, kolik jsem loni přiznal na daních? Ani ne 90 000. To jde, ne?"

Ve skladech zboží za miliony, ale podnikatel přizná plat dělníka v neprosperující fabrice. Mirínek se tomu smál, ale nic on to ani jinak dělat nemohl.

"To víš, někdo sem přinese zajímavý věci, určitě by se to prodalo, ale nemá od toho papíry (tady na mě mrkl), tak já to nějak udělám, něco mu za to dám, něco na tom vydělám, ale pak se musí nějak udělat účetnictví. Není to lehký..."

„Hele, už mi došlo,“ hleděl smutně do sklenice, „půjdeme ještě na panáka.“

Nebylo mi jasné, kde chce v té pustině, kde rostla jen lebeda a válely se cihly a materiál z bouraček, najít nějakou osvěžovnu, leda by šel zpátky přes most do města. To ale nebylo pravděpodobné, protože Mirínek nikam daleko pěšky nechodil, na přesun měl auto. Nicméně se vydal po svých kousek po cestě, kterou jsme přijeli, pak zahnul doleva a hele, kde se vzal, tu se vzal, stál tam stánek s osvěžením, ale také s jinými věcmi, vlastně téměř se vším od jídla a pití, jak už bylo v kraji zvykem. Obsluha bouřlivě uvítala Mirínka, zřejmě denního hosta, a nalít dostal téměř okamžitě. Mirínek to do sebe kopl a Vánoce pokračovaly. Uviděl ve stánku různé domácí ohňostroje a bouchadla, hned jich pár nakoupil a vyzkoušel. Pohled na barevné jiskry a rány jako z děla ho povzbudily k dalšímu nákupu. Dětem kindervajčka, čokolády, ženám punčocháče (i to tam měli), další jídlo a pití. Už měl třetí tašku plnou, když tam zastavilo auto a z něj se vykutálel postarší policeman dopředu oznamující, že si dá jen panáka a jede. Mirínek jej uvítal, na jeho počest a kapsu si dali panáků víc a policajt měl co dělat, aby se dostal zpět do auta. To měl už jenom jednu myšlenku:

"Mám noční, musím vydržet do rána." Mirínek mu ještě domlouval, ať nedělá hloupostí a policajt zmizel se slovy:

"Hlavně se dožít rána!"

Myslel jsem, že už vypadneme, ale Mirínek rozjel své kšefty se stánkařem, začali se bavit o výměně marek za koruny, litaly tam tisíce a desetitisíce, takže jsem se raději vzdal a procházel v té zemi nikoho. Připadal jsem si jak ve filmu: nade mnou dálnice osvětlená výbojkami, po ní sviští auta a tiráky, zespodu jsou vidět jen reflektory a trochu sem zaléhá hluk motorů. Všichni nahoře jedou za svými světly cíli a netuší, že tady dole bují korupce a zločin, že se u osamělého stánku ztraceného v pustině scházejí podivní lidé za podivnými účely.

Mirínek konečně dojednal, nakoupil a vyřídil, co měl a jen maličko se zdržel, aby se podíval na novou várku policajtů, kteří se tam přijeli osvěžit - ale už to byla nová, odpovědná generace, jen si nakoupili koly, obhlédli nás a střizliví vyrazili za svou prací. Mirínek počkal, až zmizí z dohledu, nakopl dačku (koupil ji za stopadesát marek v Německu) anamiřili jsme si domů se domů. Měl ji jako z praku, ale jel obdivuhodně dobře - i když s plynem na podlaze a za kvilení gum.

Doma rozbil dárky k velké radosti dětí a menší radosti přítomných žen, nalil dalšího panáka. Bylo na něm vidět, že má ještě něco na srdci. Chvilku se obíral vodkou s džusem a pak mi ne bez jisté zatrpklosti sdělil, že mu policajti nepovolili nosit zbraň, kterou jako podnikatel v tak riskantním postavení potřeboval.

"Ale já nejsem tak agresivní, jak mi podle testů tvrdili," zařval z ničeho nic, až jsme sebou trhli.

"To víš, že ne,“ chlácholil jsem ho, ale Mirínkova žena mi to rozmlouvala. "Radší mu nic neříkej, to bude pak ještě horší." A opravdu, bylo.

Nesmírná krivda, která se Mirínkovi stala, mu spolu s nadměrnou dávkou alkoholu vehnala slzy lítosti do očí. Taky zesílil řev, mj. známka toho, že svou míru překročil (ještě, že už jsme nikam nejeli).

"Já jsem podnikatel, já mám nárok na ochranu! A když mi ji nikdo neposkytne, musím se chránit sám, ne?" ujišťoval se o svém správném postoji. "Pojď, já ti něco ukážu," zavedl mě ke skřini a předvedl svůj zbrojní arzenál. Jenom výčet zbraní byl úctyhodný: malá pistole ráže 7, 65, puška ptáčnice s malou ráží - ale neměl do ní náboje. Mirínek říkal, že ji drží spíš jako raritu. Nerozumím tomu, ale byla to hezká věc s gravírou na zámku, škoda jen, že to byla zbraň. Jako důstojnou zástupkyni aktivní sebeobranu vytáhl osobitou verzi sicilské lupary, brokovnice s upilovanou hlavní, která sice není nijak přesná, ale zato dokáže udělat z obličeje fašírku se smrtelnými následky.

"A teď," dramaticky se odmlčel, "hlavní kousek." Z podpaždího pouzdra vytáhl příruční dělo, o kterém tvrdil, že je to jen pětačtyřicítka. Byl to úctyhodný kus železa. Přehledka arzenálu skončila, byl čas dopít panáka a nalít si dalšího. Zpočátku to vypadal, že se Mirínek uklidnil, ale kdepak, krivda nebyla ještě dostatečně zalita a spláchnuta. Mirínek nedosáhl kýžené katarze z tohoto traumatu, a bylo vidět, že se mu v hlavě rodí další myšlenka.

"Já si zastrílím," prohlásil suše a naládoval pistolku. Žena mu to rozmlouvala, ať to nedělá, že prostřelí okno jako posledně, ale Mirínek byl neúprosný. Střelba musí být.

Manželka otevřela dveře na balkon a za zvuku tří suchých prásků proletěly sídlišťem kulky a zaryly se do stěny v protějším kopci. Mirínek byl uklidněn a mohl se věnovat něčemu jinému. Líčil své příhody z hospod, neboť byl číšník a osobnost, která na place něco znamenala.

„Když jsem šel já, to něco šlo...“ vzdychal při představě, že už to dávno není ono.

Vystřídal toho spousty, ale nejvíc vzpomínal na krásné doby, kdy dělal šifáka na trase Lovosice - Hamburg a jak si poseděl půl roku v kriminále v NDR, když na něj někdo shodil, že pašuje. Mirínek líčil hodiny síleného hladu, zhubnutí o třicet kilogramů a přiznání.

„Nedalo se tam hladu vydržet, na snídani byl krajíček chleba, který potřeli peroutkou namočenou v teplém másle.“ Ale ani tyto životní karamboly ho nevyvedly z představy, že musí být bohatý. Pinglovská nátura dělá prostě svoje, až na výjimky jsou všichni pinglové stejní.

Místa

Často vzpomínám na místa, která bych rád viděl. Buď jsem je kdysi navštívil nebo jsem je viděl ve filmu a chtěl bych si je zpřítomnit. Pořád se mi vrací jeden z nejlyričtějších filmů - Valérie a týden divů. Babička s Valérií večerí na louce, která se svazuje ke břehu, pasou se tam koně a podvečer osvětluje petrolejka. Teplá žluť, vlastně okr louky, bílé koně a modravý soumrak, cosi nevýslovného. "Dobrou noc, můj čaroději, dobrou noc a krásné sny, dobrou noc, má plavovláska, až se probudíš, má láska, neprozrad' své tajemství." 7/11/99

Jak jsem budoval kapitalismus II.

1994

Ještě jednou jsem se do Libně vrátil, když mi zavolal přítel Česťa, jestli bych mu nepomohl s natáčením na videokameru pro nějakého šílence, který měl v Libni obchod s noži. Docela prosperoval, i když, kdo by v době plné násilí neprosperoval, když každý potřebuje pořádný zabiják, a také byli většinou jeho zákazníci skini, Romové a mladí ve věku tak 14 -17 let, kdo jiný by měl taky peníze na pořádný nůž. Například kopie Rambova nože stála přes tři stovky a to byla ještě levná, protože Ramboknife ve velikosti 1:1 a zhotovený ze stejné ocele jako měl Stallon ve filmu stála přes tři tisíce, ovšem to byl nůž vystavený zvlášť, na malém stojánku jako nějaký chef d'oeuvre, jako vzácnost, jako relikvie doby plné násilí a vzrůstající zločinnosti. V obchodě nechyběl samozřejmě ani nůž z Terminátora dvojky, což byl taky úctyhodný kus železa opatřený střínkou z materiálu vzdorujícího vysokým teplotám. Ve filmu hrál nůž asi pět vteřin, to když svalnatý idol Arnold na začátku vstoupí do hospody plné nebezpečně vyhlížejících metalistů, zmlátí půlku hospody (druhá půlka závčas utekla), obleče se do garderoby, kterou nechali prchající na místě a odzbrojí opovázlivce, který se do té hory masa a svalů pokusí zabodnout nůž. Arnold útočnicka odzbrojí, sebere mu nůž a strčí si ho do holínky, kde zůstane až do hořkého robotního konce ve vaně plné žhavého železa. Tak i tenhle nůž tam měli a ještě 250 druhů jiných, včetně různých výstřelků jako miniaturní kopie samurajské šavle na otevírání dopisů (asi 200,- Kč), věc nezbytná v každé rodině.

Ozdobou byly však kuše zavěšené na galerii, byly to nebezpečné zbraně schopné prostřelit pancéřovou vestu, protože šíp má větší hmotnost než kulka. Kuše typu Destroyer měla i zaměřovač, takže byla do dvou set kroků nebezpečnější než střílná zbraň. Kdo chtěl, mohl si koupit sestavovací model Kentucky Long Rifle, ovšem ne žádnou dekoraci, ale plně funkční mušketu, ke které vám dodali i pikslu střílného prachu a olověné kulky. Stejně tak jste si mohli koupit model perkusního koltu (samozřejmě plně funkční). V oboru zbraní a zabíjení neměl obchod široko daleko konkurenci. Pokud chtěl někdo zvolit asijský způsob usmrčení, našel také něco k užítku - černý oblek nindžy, zvlášť kuklu, katanu i dýku tanto, která prořízla nejen samurajské brnění, ale i neprůstřelnou vestu. Majitel se však neomezoval jen na zbraně,

ve svém obchodu vedl i krmivo pro pejsky a kočky. Když jsme přicházeli obhlédnout terén před natáčením, zrovna řešil obchodní problém s nějakou paní, které se zdála konzerva Whiskas příliš drahá: "Když můj pejsek nic jiného nejí, ale u vás jsou ty konzervy moc drahé, to v Libeňce je mají za o tři koruny levnější..." a drmolila by dál, kdyby ji majitel nepřerušil a nezařval. "Paní, zařízení tohodle krámu stálo milion a někdo to zaplatit musí. Já to nebudu a vy taky ne, vy běžte nakupovat do Libeňky."

Obchod zavřeli a my jsme začali připravovat prostor k natáčení. Majitel se na to patričně oblékl, na sobě nějaké červené džíny, do kterých stěží vecpal pupek, na boku kožená taštička s vyřezávanou klopou. Pěkná věcíčka, ale spíš pro nějakého výstředního westmana než pro majitele kšeftu s noži někde ve střední Evropě. Za rohem si zaparkoval dodávku, což byl Ford Transit.

Česťa, který auto nemá, musel dovléct obrovskou kabelu s kamerou, světly a stativem na hřbetu, ale jakmile se vydýchal, pustil se do organizace natáčení. Rozestavili jsme kácející se stojany po místnosti, zajistili cukrřpagátem, který jsme omotali kolem nožek, aby se nerozjely a neocitly se na podlaze. Majitel jen hleděl. Jedna lampa normální, druhou zhotovil Česťa na koleně a jako zlatý hřeb vytáhl kameru značky Krasnodonsk. Majitel zbledl. Kamera neměla elektromotorek, ale hodinový stroj, který se natahoval na klíček, asi jako budík. Majitel omdlával. Česťa to měl během deseti minut připraveno a majitel se psychicky zhroutil. „Když tady byl fotograf z Playboye, aby vyfotil jednu kuši, nasvěcoval si to dvě hodiny!“ začal a hořekoval dál, "vy si donesete kameru na klíček. A ty lampy!" nevydržel a vriskal, rval si zbytek vlasů. Ale na Česťu neměl, ten ho usadil: "Hele, kdybys měl kšeft na Národní, tak máš možná pravdu, ale tady seš v Libni." A bylo to.

Potom jsme už natáčeli různé nože pro majitelův videokatalog a jeho kvílení jsme si moc nevšíмали. Chvilu oddechu jsem si vyplňoval prohlížením dalších exponátů. Na stěně visel SA 58 (samopal vz. 58), ten jistě není funkční, říkám druhému majiteli, ale on jen pokrčil rameny a odtušil, že kdyby si s tím pohrál trochu šikovnější remeslník, tak ho uvede do chodu. Takže další smrtelná zbraň. Po skončení přehlídky přišli dva kluci, kteří měli předvést stínový boj s noži. Opravdu uměli - člověk ani nestačil sledovat, jak se jim mihají ruce při naznačovaných útocích končících předstíraným bodnutím do krku, do břicha, do hrudníku...Majitel to prožíval s nimi a nakonec se zase neudržel: vytáhl destičku z magnézia a rozhodl se, že předvede, jak ji lze uplatnit pro přežití ve volné přírodě. Škrtl nožem o hranu a odlétající jiskra okamžitě zapálila kus papíru. „Znovu,“ zavelel Česťa, "ať to máme v kabeli." Majitel to zopakoval ještě dvakrát, aby to byla tutovka.

Konec natáčení jsme trochu oslavili a Česťa si koupil ledničku s mrazákem. Jenže po čase majitel zrušil smlouvu, a tak se katalog nikdy nedodělal. Prý to bylo kvůli těm samopalům, měl toho na svědomí víc, a tak má jiné starosti.

Kotelna

1989 - 1995

Kotelna byla asi další předěl v životě, už proto, že jsem si ji vybral, abych si oddechl od školství a začal dělat něco jiného a hlavně - abych měl na něco čas. Vychovatelství ze mně vyčerpalo sílu, jediný úspěch byl ten, že jsem složil rigorózní zkoušky. Nemohl jsem malovat, neviděl jsem lidi, s kterými bych mohl něco dělat, nebylo o čem mluvit. K tomu pár podrazů a bylo jasné, že je nutné změnit vzduch. Potřeboval jsem se nadechnout, rozkročit a začít něco dělat. Ve školství jsem neviděl perspektivu, připadali mi všichni šíleně omezení, sobečtí, závistiví. Slychal jsem o kotelnách a maringotkách to nejlepší, na maringotce jsem už dělal, takže jsem věděl, do čeho jdu.

Využil jsem těch pět let dokonale. Začal jsem psát, namaloval jsem řadu věcí, ryl jsem suché jehly a leptal, tiskl, nakonec jsem dělal i redaktora v časopisu.

Po nějakých peripetiích ve Štěrboholech a v hotelu Flora, který zavřeli dřív, než jsem se tam rozkoukal, jsem skončil na pět let v kotelně Koh-I-Nooru, kousek od bydliště, vlastně pět minut z kopce dolů. Kdybych zakopl, skutálím se u pracoviště. Podnik začal rapidně upadat, zvlášť po nezdařené fúzi švýcarským podnikem Prim, který měl stejný sortiment výrobků a mohl nám zajistit odbyt. V současné době se KIN vylidnil a v prázdňích halách se krčí pár zaměstnanců. Jde to do háje.

Nicméně v roce 1989 byla kotelná plná výjimečných lidí vytvářejících kolem sebe naprosto neopakovatelnou atmosféru, z níž žijí mýty a pověsti národů. Minimální pracovní zatížení, dostatek času a známost s kuchařem vedla všechny zúčastněné k enormní obězitě dosahující oblundných rozměrů. Nejtěžší a nejlépe oblékaný kotelník, stodvacetkilový Kublaj dokázal sporádat 24 knedlíků, litr omáčky, šest kousků masa a ohlížel se po něčem, co by ještě zakousl. Necítil se dostatečně zasyčen a mumlaje, že se nějak odbyl, zamířil do kantýny pro deset indiánek a deset špiček. Aby mu slehlo, zapil tu horu jídla půllitrem čaje oslazeného aspartamem. To proto, aby nepřijímal víc joulů, než je nezbytně nutné.

LOVEMAN
| LADÍNEK |

PIGMAN
| HARPIK |

MODEMAN
| KUBLAJ |

Za Kublajem následoval ani ne třicetiletý obr s váhou kolem 115 kilogramů. Tato tloušťka, kudrnaté dlouhé vlasy a bujný vous z něj dělaly něco mezi Golemem a Krakonošem, takže byl důvěrně přezdíván jako "Benešovský Goleňoš". To neslyšel rád, ale ještě hůře snášel přezdívku Harpagon, ačkoliv byla díky jeho vrozené lakomosti daleko trefnější. Aby to nebylo tak dlouhé, krátilo se to na Harpu. Byl to jinak dobrák a tak se také stal předmětem mnoha vtípků. Snášel to, pokud byl střízlivý. Nebylo to však příliš obvyklé, většinou přišel do práce dost upravenej. Pil hodně a snesl jako kůň a tak se na něm poznala opilost jen podle chuti k jídlu. Když nic nenašel v lednici, začal si vařit sám, většinou brambory s párkem, hrachovku s párkem nebo párek s chlebem. Harpa v opilosti projevoval nečekané záchvaty agresivity, které lidi neznalé vyvedly z míry. Potom vtípálcí narazili. Dobrák Harpa mrštil svými brýlemi o zem a pak někam mrštil s vtípálkem nebo jej vynesl před fabriku. Pak se uklidnil, vytáhl videohru, která mu nahrazovala pohodu rodinného krbu i přítulnost ženy a hrál, dokud neusnul.

Poslední veliký tlusťoch byl kuchař Zdendulka, který tam pracoval na vedlejšák. Svou tloušťku popíral slovy: "Já nejsem tlustej, já mám veliký břicho." Nicméně jeho svačinky spočívající v půlce vepřového kolena ("...stejně je tam víc kosti než masa."), šesti rohlících, třiceti deka salátu a dalších třech rohlících a dvou pivech, svědčily o tom, že z něčeho to břicho narůst muselo. Zdeněk je kromě toho ovšem šikovný řemeslník dobře zacházející s železem, velký čtenář a svérázný filozof. Kromě toho je i bystrý pozorovatel a dobrý analytik současného stavu věcí. Kromě toho zná řadu receptů na vyléčení státních a ekonomických neduhů a je velká škoda, že si toho nepovšimli naši politikové, neboť Zdendulkovy rady by byly levné a účinné a nemuselo by se jezdit do Davosu a Bruselu, kde stejně působíme jako chudí příbuzní.

Kotelna měla ještě partáka, důvěrně zvaného Láďínek, jehož působení mělo silně utajený ráz. Že je partákem, jsme zjistil až po měsíci pobytu v kotelně. Do té doby se tam nevysskytoval. Láďínek se vyznačoval zcela zvláštní náturou složenou z příjemné kombinace mírně nezodpovědného rošťáka a docela šikovného pracanta. Láďínek byl rozený hráč, jeho život byla jedna velká hra - o peníze, o ženskou atd. Dovedl řadu věcí rychle získat a rychle ztratit. Jenže se nikdy nermoutil, protože byl dítě štěstěny. Pasiva a aktiva byla u něj v rovnováze, přesněji řečeno, aktiva převažovala. Stejně jako šachy nebo karty dovedl hrát o ženskou - bylo pro něj potěšení ženskou sbalit jako se dobře ožrat, i když většinou dával přednost ženské.

Přišel jsem v době, kdy byla dávná sláva kotelny ve psi, zmizela většina spolupracovníků, kteří v rámci reorganizace odešli. Táhlo nás to pár - pan Linek, starý muž, („já jsem už hodně starý...“) vyprávěl neuvěřitelné příběhy z Ruska, kde otec před revolucí 1917 pracoval, jeho oblíbená byla o tom, jak jej bolševici unesli jen šťastnou náhodou byl zachráněn. V kotelně vzpomínali na legendární osoby jako byl jistý Eda, muž, se zásobou tři sta slov (polovina z toho vulgární - nicméně se domluvil s každým). Eda měl tři polohy - "Eda papů" (Eda jedl), "Eda piví" (to si dával po papů pivečko) a "Eda haji". Vlastně ty polohy byly čtyři, protože v létě ležel Eda na střeše kotelny a heslo znělo "Eda opaluje".

Kotelníci měli spoustu času a tak si ho vyplnili po svém: brousili nože, vyráběli zbraně a pálili šílenou kořalku v místní laboratoři, ze které zbyl pouze destilační přístroj. Samohonka se páčila ze zkvašené šťávy kompotů, kterou slil jeden z pomocníků topičů, kuchař Zdendulka. Říkalo se jí Kublajka (podle Kublaje) a měla účinky naprosto ničivé. Po prvním panáku se vám zatly nohy v pěst, 70% líh propálil hrdlo, zježila se srst a nakonec po jazyku přejel strašlivý mýdlový ocas, který se tam dostal z kvasnic, protože i zkvašenou šťávu bylo nutno trochu nabudit. Následovala rychlá smrt a bolestivá opice.

Dávno potom, co jsem odešel z kotelny jsem se setkal se Zdendulkou a ten rekapituloval soužití s Kublajem: "Ty jsi jedinej pomocník kotelníka, který od Kubliny nedostal přes hubu." Tak vída, přece jenom mé působení mělo nějaký efekt...

Povídky z kotelny

1990 - 95

Zdendulka vypráví

Pavlí a Blažtice dělali v hospodě a bylo to na nich znát. Oba nesli na svém čele neopakovatelnou pečef těch, kteří se musejí stýkat s tím miň příjemným v lidském životě, s lidmi, pro které je hospoda denním chlebem, údělem i prokletím. Prostředí, kde se jen chlastá, vedou řeči většinou o ničem, je šílené. Nechápu takového Hrabala, že je schopen v něčem podobném pobývat a vzít si z toho něco pro svou literární práci. Nevěřím, že by se tam setkal se samými chytrými hlavami, to je předsudek mnoha neznalých - nakonec si zkuste někým sednout a uslyšete to sami: řeči o ničem, bláboly s třemi tématy - ženský, chlast a fotbal nebo hokej (podle sezóny) a dřív politika, dnes nadávky na všechny a všechno. Takové prostředí člověka nutně degraduje a nemá smyslu odporovat, že tomu tak

Kotelna v Koh-I-Nooru (podle kresby z roku 1992)

není. Ani ženský se všeobecně hrůze neubrání a zapadnou do toho. Číšníci jsou napůl pasáci a napůl zloději, servírky jsou napůl kurvy a napůl nevim co. A je to jedno, jestli je to čtverka někde na předměstí nebo luxusní hotel.

Blažtice pocházela z hospody, jak se říká, prostě už její rodiče měli pohostinství a vedli by to dál, nebýt Února. Hospodu jim vzali a Blažtice se musela postavit na vlastní nohy, což spočívalo v tom, že dělala vedoucí do závodní kuchyně a to takovým způsobem, že jí asi ze dvou podniků vyhodili nebo jak se to tehdy dělalo, "rozvázali s ní pracovní poměr po vzájemné dohodě".

V našem podniku měla známýho, byl to vedoucí provozu a ukecala ho, aby ji sem vzali. Ten se sice zdráhal, protože věděl o její pověsti, ale ona před ním hodila slzu (to jí šlo dobře) a slíbila, že se polepší. Takže se dostala do KINu a vedla to ve stejném duchu jako předtím, to znamená, že na to kašlala. Papíry, faktury, dodávky atd. pro ni neznamenalý vůbec nic. Neměla žádnou kartotéku, nevedla sklad, prostě bordel ve všem úplně neskutečnej. Vedoucí provozu za ní přišel, aby jí domluvil, že jsou na ni stížnosti, ale Blažtice si z toho nic nedělala. Chytla ho za šlajfku a zahučela na něj: "Ty si dej pozor a neser mě, já na tebe vim pěkný věci!" Vedoucí stáhl ocas a odplížil se a pak poslal někoho, aby jí v těch papírech udělal pořádek.

Pamatuju si to jako dnes - Blažtice si nalila paňáka, zapálil malboroku (nic jiného ani nekouřila), pak sáhla do skříně a hodila účetní na stůl hromadu nejrůznějších papírů

"Přeber si to nebo to vyhod', mně je to úplně jedno."

A bylo vymalované.

Byla to taková škatule, já bych o ni ani kolo neopřel, taková dvouklacková bába, ale s tím svým to uměla. To byl mladší chlap, dřív sportovec, tak mu zbyla pěkná postava, silný ruce, široký záda pěkně do trojúhelníku...Měl z ní hroznej vítr a žáril na ni, což byla sranda, protože mu Blažtice snad ze srandy zahýbala s kdekým, ale byla za schopná zavolat od svých milenců, jestli doma uklidil a nakoupil, že ona na to nemá čas, páč je uzávěrka nebo co se tak říká jako výmluva.

Ten její k vůli ní dokonce seděl. To byli ve Slováci, někdy nad ránem šli domů a nějakí tři nachmelení chlápci si z Blažtice dělali srandu. Její Fanda to nesnesl, jak měl páru a byl trochu nachcanej a necejtil se, tak je všechny tři srovnal, jednoho vedle druhýho u kandelábru na Příkopech. Pak se pral ještě i s čertama, kteří ho chtěli sebrat. Vyšel asi za půl roku a jednomu ještě nějaký čas platil bolestný? nemocenskou? Teď nevím - prostě ho ta ženská přišla draho. Blažtice kradla v podniku ještě víc, páč její Fanda v base moc nevydělal a co vydělal, to šlo těm zmlácenejm.

Blažtice bydlela u dalšího milence a byt pronajala nějaký kurvě asi za dva talíře měsíčně. Jenže bába jí neplatila, tak se rozhodla, že to z ní vyrazí. Řekla mi, ať jedu s ní, že bude sranda. Bylo mi to jedno - měl jsem uvařino, maso naporcovaný a na další den základy udělaný. Stejně bych seděl v kuchyni a loupal cibuli a to mohly dělat naše pomocný síly. Blažtice nakopla svýho fiata, jednu ruku na střeše, druhou na volantu a jeli jsme na Smichov. Řídila výborně, líp než chlap a ještě si z toho dělala srandu. Měla cit pro vzdálenost, vešla se i tam, kam by nemohl ani trabant. Zastavili jsem někde na Zborovský, vletěli do prvního patra a hned dovnitř. Blažtice neměla klíče, tak zazvonila a jak klaply dveře, odstrčila kurvu a vecpala se tam. Ženská z toho byla úplně vedle. Fakt je, že bylo teprve půl dvanácté a my jsme ji vzbudili, ale přesto si tam Blažtice počínala jako doma.

"Tak si něco nalij, sedni si a my si pohovoříme."

Vytáhl jsem z baru rum, ale Blažtice mě zarazila, že ta svině tady musí mít něco

lepšího, když má šlofy samý Němce a fakt, z peřináku vytáhla Jeníka Chodce a nalila mi celej hořčák, což byla jediná čistá sklenice v širokém okolí. Kopl jsem to sebe a hned jsem jí měl. To víš, já se od rána nezastavil, ani jsem nejedl kromě toho, co tak člověk sezobne, když vaří, ale než jsem se rozkoukal, už jsem měl v sobě třetí a tak jsem to všechno viděl dvojmo. Kurva mžourala očkama a pomalu začínala sbírat síly k odporu. Blažtice po ní chtěla čtyři talíře a kromě toho zaplatit inkaso, ale ženská měla u sebe asi jen tři, a tak se Blažtice rozhodla, že si zbytek vybere v naturáliích. Začala jí probírat botník:

"Hele, pěkný kozačky, ukaž, jestli se mi budou hodit?"

Nazula si je a byly jí akorát, tak jí ty svoje starý krápy rovnou nechala na koberci. V šatníku našla ještě slušný prádlo a pak se jí oblíkla do kožichu. Nakonec zavelela k odchodu. Stěží jsem se zdvihl z křesla a teprve, když jsme byli ve dveřích došlo ženské, co se děje.

Blažtice se pak taky ztratila z očí, museli ji vyhodit i od nás. Ke konci svého působení totiž rozkradla větší část kuchyně. Pomáhal jsem jí odvážet ubrusy a nějaký nádobí, a když už jsme byli v tom, švihl jsem tam mražák pro kamaráda do hospody - to se vždycky hodí a když už to měla Blažtice na krku, tak to bylo jedno, co se tam ztratí, ne?

Svět podle Červinky

Je svět kuchaře, topiče, všeuměla a svérázného filosofa Zdeňka Červinky. Je to svět plný násilí a vulgarit, zvířecích výkřiků plných bolesti i rozkoše. Je to svět, v němž je nejdůraznějším argumentem kopanec do kouli a kde se pomalu slepne z pití samohonky. Je to svět chlastu, pod jehož vlivem se páchají neuvěřitelné věci. Je to svět, v němž není daleko pro ránu nožem nebo pěstí a lidský život končí násilně i zbytečně.

Zde nemohou slabí přežít. Slabost a hloupost se okamžitě trestá, a to krutě (alespoň ve verbální rovině). Člověk zde nepodléhá pohnutkám z lásky k bližnímu nebo z humánních důvodů. V pozadí všech činů stojí ponejvíce touha po majetku, touha po moci a sex. Jen výjimeční jedinci mají ve světě podle Červinky své zvláštní důvody k činnosti lišící se od běžného úzu.

Červinkův svět je svět chlapských ctností a chlapské zábavy. Ženy sem nemají přístup. Pro ženy a děti zde není důstojné místo. Ženy jsou nepochopitelní tvorové uvažující iracionálně, dělají jen zmatek, jsou to hysterická jelita, která je nutno čtyřikrát denně kontrolovat a pětikrát denně šilet z jejich neschopnosti. Nejníž na tomto žebříčku stojí žena-spolupracovnice. Běda jí, udělá-li chybu. Běda jí dvakrát, zeptá-li se na to, co by měla dávno vědět. Okamžitě její vyhrožováno rozkopáním prdele, krutou smrtí na kůlu, pověšením za palce a nebo aspoň trestem nejkřutějším a sice odebráním prémie. Vyhazov z práce nepřipadá v úvahu, protože by tuhle otrokárnou nikdo za tak málo peněz nedělal. Slabé ženy odpadají, páchají demonstrativní pokusy o sebevraždu a nebo tiše štkají do kapesníku a se slovy, že jdou domů, berou si kabelku a odcházejí do šatny provázeny sarkastickými poznámkami, že jí tu absenci strhnou z platu.

Ani doma nenacházejí ženy v Červinkově světě pochopení, protože jsou nenáviděny svými muži, kteří je považují za líné slepice a nenapravitelné lízy a mindže.

Děti jsou otravní haranti, zvlášť, když jsou malé. Je nutné jejich vzteky a pláče likvidovat fackami a kopanci. Pak se harant diví i ušima a hned ví, kde je jeho místo: někde v koutě, aby nebyl na očích. Harant (ve světě podle Červinky zvaný též potrat) má jediný životní úkol: nesmí nasrat fotra.

Z živých tvorů dojdou ve světě podle Červinky uznání jenom zvířata. Částečně to souvisí se vztahem k přírodě a částečně se zcela strážlivou úvahou oceňující jejich užitečnost. Zvláštní postavení má pes, který stojí v žebříčku hodnot výše než žena, protože je věrnější a nezdědka i inteligentnější. Postaví-li se však proti páňovi, pak je nutné ho zabít, třebaš i holou rukou.

Jaké jsou zde pozitivní hodnoty? Kromě schopnosti dát ránu a také ji přijmout je tu ještě něco jiného: racionální analýza skutečnosti, bystrozrak, kritičnost, nepodléhání náhlým změnám v rozhodnutí, pevný postoj v zásadních věcech. Chladný rozbor situace někdy hraničí s cynismem, ale ve skutečnosti je to jenom obrana před investicí citu a energie do předem ztracené věci. Racionální úvaha umožňuje odstup od iracionálního sílení většiny lidí.

Nejvyšší dosažitelnou hodnotou ve světě podle Červinky je "šikovný řemeslník". Je to polobůh složený v ideální míře z technicky uvažujícího mozku (jedno jakého - může to být automechanik, kovář nebo třeba sedlár), který ve spojení se šikovným rukama dělá perfektní řemeslo a z člověka nadaného citovým vztahem k dobře uspořádanému světu.

Tento "řemeslník" má úctu k materiálu, se kterým pracuje, má láskyplný vztah k používaným nástrojům. Má široký rozhled a svérázně uvažování mířící přímo ke kořenu věci. Jeho svět se skládá z přirozených materiálů, to je ze dřeva, železa. Dům, v němž žije, je cihlový, postavený na vápenné maltě (žádný beton), s dřevěnými krovky a pálenými taškami. V dílně má jednoduché mechanické stroje, které udělají všechno potřebné pro život. Je to svět železa obráběného za studena nebo v červeném žáru. Je to svět vonavého dřeva, hoblin a prachu, světlého, přírodního nábytku, klidu, ticha a míru.

Řemeslník je muž žijící v rovnováze s okolím, s přírodou, se světem. Na svém území je vlastním páňem, ve vztahu k ostatním dodržuje všechny hranice (i pomyslné) a všechny vztahy. Nebaží po majetku ani po přepychu, má všechno, co potřebuje (moc toho není), ostatní je zbytečné. Na první pohled je to strohý svět, ale má svůj řád a je tedy naplněn.

Žije v souladu s přírodou, tedy jaksi neuvědoměle ekologicky. Ctí přírodu, neublíží jí, zná ji a má ji rád. Hrozí se násilných zásahů do přírody, protože narušují přirozenou rovnováhu věcí.

Kde by bylo ve světě podle Červinky nejlépe? Asi u vody, na rybníkářské baště, na hausbótu v osamělém kraji. Žil by tam sám (vyprat a uvařit si dovede lépe než ženská), jen se psem. Bez televize s pitomými reklamami, blbými seriály, kecy o ničem. Společnost by mu dělal jen pes a občas strejci v hospodě, stejní mudrlanti a filozofové, kteří vědí, že jestli se nezmění vztah lidí k přírodě, brzy půjde všechno do pekel.

Tahle země není zničená, jen zchátralá. Oprýskaná omítka, nepořádek, všechno zarostlé lebedou. Zvlášť v zimě jak je to vidět - (a navíc pořádek pod mrakem a tma). Jdou z toho na mě depky. (12/98, s. 63, Modrý sešit)

Vršovice

1992

"Tak hele kuci, sháním do nového filmu jednoho žida, nechceš tam hrát?" ptá se místní opilec, který se nám představil jako "režizér Vorlíček" - "...Arabela a tak, znáte to, kuci, ne? To sem točil, bylo to bezva, ale co teď ten Barrandov privatizují, stojí to za hovno, hele potřeboval bych pučit asi dvě kila, hned to vrátím, du totiž k ceři na návštěvu, cože, že nemáte, no tak aspoň korunu pro štěstí, díky. Hele, včera jsem šel

po Rašínově nábřeží, kolem Vaškova baráku, kterýho Vaška: kolem baráku Vaška Havla, no jo, my se známe, a potkal jsem tam Olinu, zrovna myla auto a říkám jí: dej na Vaška pozor, von vypadá poslední dobou vopravdu strašně špatně, fakt. Hele, tak ty do filmu nechceš, a co na Famu, to taky nechceš? Já bych tě tam dostal, na fakultu vysokého filmového učení, fakt, nechceš? Škoda, ale kuci, támhle de vrchní, jedno pivo, co, že dostanu hovno, že tady sedím od rána?! Co kecáš, ráno jsem seděl na Waldesce, a to bylo ráno, jo. Hele, já nepotřebuju profackovat, jo, já chci pivo, no jo, už nic nedostanu, dobrý, dobrý. A co, že mám zeď? To se na to vyseru, tak kuci, já du k ceři, tak mi puče aspoň bůra, nemáte, no a za co tady chlastáte? no jo, už du, už du, kuci, tak na Waldesce, tam se domluvíme, hlavně to famu, to musíme..." a jeho hlas se ztrácí v chodbě, kam je vlečen nekompromisním vrchním, který toho má za celý den taky dost.

No jo, Vršovice, to je čtvrt s nějakou tvář, i když to není Žizkov nebo Libeň. Ale hospůdek je tu také plno a podobných pábitelských osobností je tu také plno. Jé je.

Jedu v 7.15 z Děčína do Prahy, v kupé je zhasnuto, venku zasněžená krajina. Krásná harmonie - šedá, fialová, černá. Všechno bych chtěl zachytit. Všechno stojí za to, v dále svítí žlutá světla, hází krásné reflexy na sněhu. To by šlo asi těžko udělat, možná pas-tou. (13/12/98, Modrý sešit)

Jak jsem budoval kapitalismus III. aneb soukromá, velmi prestižní, téměř škola 1994 - 98

Vždycky jsem si myslel, že ve školství pracují lidé obětaví nebo postižení, takže neodcházejí z toho důvodu, že je to baví nebo proto, že jim nic jiného nezbyvá a není kam jít. Samozřejmě dávno zmizel ten obětavý kantor národního obrození, zmizeli i středoškolská profesori, kteří sami napsali lepší učebnice a příručky než celá pedagogická fakulta za komunistů.

Bolševik během čtyřicetileté devastace zformoval školství k obrazu světu, tedy ne ke Komenského škole hrou, ale k instituci, kterou nenáviděly jak děti a rodiče, tak samotní kantori. Vlastně kantorky, protože každý rozumný chlap se svědomím a rovnou páteří nutně odešel, výjimky potvrzují pravidlo. Škola se proměnila v převodovou páku režimu, prostřednictvím školy ovládali zbytek vzpurného obyvatelstva.

Byli lidé, kteří vzdorovali, oponovali, měli řeči, rovnou páteř a nekradli, ale vyměkli, jakmile jim hrozilo, že jejich děti budou mít komplikace, až budou chtít dostat někde na školu. A škola na tom vesele participovala. Většinou ženský kolektiv neměl sílu poslat některé požadavky k čertu. Učitelky byly nesmírně ohebné, poslušné. Však to znáte. Prošli jsme tím všichni.

Nová doba přinesla převratné změny. Především strana ztratila vliv, což se projevilo nesmírně pozitivně na atmosféře ve škole. Dále se uvolnily cesty k různým experimentům, povedeným i méně zdařilým. Mohly se objevit soukromé školy s alternativním programem výuky, s netradičním přístupem k žákům, s přátelskou a dělnou atmosférou, v níž se cítili dobře učitelé i žáci.

Objevil se také typ ředitele eventuálně majitele - manažera, který školu založil a vedl. Tu lépe, tu hůře. Ty lepší jsem nezažil, znám spíš tu druhou sortu.

V každém případě se v době, která zrodila Vladimíra Železného a Viktora Koženého, museli nutně objevit vycháňkové, o jejichž poctivých úmyslech se dalo pochybovat. Škola pro ně nebyla místem vzdělání nebo prostorem pro pedagogickou kreativitu, ale možnost, jak se dostat k penězům, udělat ze své milenky dobře placenou nepracující sekretářku, uspořádat pár večírku pro kamarády a pak to v klidu zabalit a zmizet, ať si s tou spouští poradí někdo jiný.

Začal jsem učit v paláci uprostřed Malé Strany, v nádherném prostředí s vynikajícími kolegy. Vybral si nás vzácně schopný muž, s vrozenou autoritou i nadhledem.

Jeden ze dvou nadřazených, pro kterého bych byl ochoten něco udělat i mimo rámec běžných povinností. Bohužel po roce odešel, když jsme museli odejít i z Malé Strany. Zřizovatel dosadil nového ředitele (svého známého), který musel navíc narychlo sehnat učebny pro několik tříd. Nebyla to jeho vina, prostě nám na poslední chvíli zrušili smlouvu ve škole, do které jsme měli v září nastoupit. Nastalo šílené období, kdy jsme přejížděli ze školy do školy. Daleko horší to však bylo pro rodiče, kteří zaplatili školné v naivní důvěře, že za své peníze obdrží kvalitu.

Obdrželi něco neuvěřitelného. Provizorní třídy se zřídily ve zrušeném muzeu dělnického hnutí, kde nebyla ani tělocvična a jídelna, natož laboratoře nebo slibovaná třída s počítači. U vchodu jste se museli protáhnout kolem baru, kde už kolem půl deváté ráno seděla dělnická třída v oranžových vestách (vozíky ze smetím měli zaparkované před budovou) a svačila své první ranní pivečko. U barpultu ale už stály naše bohaté děti a dávaly si dietní přesnídávkou spočívající v hranolkách s kečupem, bohatě počesnekovaných topinkách a jiném nedietním sajrajtu. Před sklepem ještě ležely panely ze zrušené expozice a místní opilec - topič je postupně házel plamenům. Ve špinavých místnostech se malovalo naposledy snad ještě v době, kdy se tady zakládala sociální demokracie (Československá sociálně demokratická strana dělnická byla založena 1878 v hostinci U kaštanu v Praze Břevnově). Když se konsternovaní rodiče ptali zřizovatele, jestli se tady vůbec může učit, když to vlastně není škola, bez hnutí brvou odvětil, že to schválil hygienik. Samozřejmě tam nikdy žádný hygienik nebyl a kdyby to náhodou uviděl, vyskočil by z okna.

Nakonec se našlo příjemné východisko ze situace, nová škola se nacházela ve vilo-vé čtvrti. Jen děti nebyly spokojené s odchodem. Vzpomínaly s dojetím na svačinky, chcíplé mouchy za okny a na menší požár, který způsobily zapálením papírů v lustru. Naše stěhování po různých koutech Prahy rekapitulovaly:

"Na Kaštanu to stejně bylo nejlepší."

UNI

1996

Po celou dobu, kdy jsem zařezával v kotelně, jsem chtěl dělat i něco jiného. Vždyť kvůli tomu jsem odešel ze školství - že mě nezbýval čas a síly k tomu, abych ještě dokázal kreslit, malovat, psát a vůbec dělat to, co jsem vždycky chtěl. Začal jsem s Pavlem vydávat časopis členů Organizačního výboru OV noviny. První číslo vyšlo v únoru 1991, poslední, už psané na počítači na jaře 1995. Dělali jsme úplně všechno - recenze, rozhovory, komentáře, úvahy, informace o knihách, filmech, divadle a muzice. Nakonec jsme to zabalili pro naprostý nedostatek času a zájmu kolegů.

Naučil jsem se hodně - rozvrhnout si práci, čas, napsat něco do určitého počtu rádků, škrtnat, nastavovat. Dost jsem se vypsal, určitě mi to bylo (a ještě bude) k dobru. S několika čísly jsem zašel do redakce UNI (předtím jsem se zastavil ve Voknu, kde se mi ani neobtěžovali odpovědět), a pak jsem začal do UNI psát a nakonec i dělat redaktora. Vzhledem k tomu, že tam nikdo jiný nebyl, zbyl jsem na všechno sám a jenom s korekturami mi pomáhala sekretářka. Dělal jsem i distribuci, protože se s tím nikomu nechtělo obtěžovat.

Bylo to zajímavé. Takový život ve shonu, člověk se pomalu nezastavil. Spousta nových známých, zážitků (hlavně při rozhovorech). Žil jsem. Potíž byla se sháněním kvalitních příspěvků, protože jsme nemohli moc platit a nebyli jsme známi, nikdo se k nám nehrnul. Ani mladí naděšní autoři seneobjevili, snad neexistují nebo se ztratili ve víru života. Nakonec jsme našli zbytky po zaniklém časopisu Iniciály, který uváděl do literatury mladé autory. Útržky a cáry papíru v sobě skrývaly objemný fascikl, kte-

rý sliboval obrovskou kořist v podobě nadějných literátů, jen je vydat. Bohužel mě nevaroval nápis na obalu, který autory označoval za "šílené masturbácké dementy". Začetl jsem se do několika povídek a znechucen je odložil.

Nevěřil jsem svým očím a smyslům - to je literatura? Nedalo mi to, a tak jsem četl dál. Nakonec jsem toho musel zanechat, neboť jsem byl silně znechucen. Byla to přehlídka práce grafomanů, úchylů, maniáků a i jinak postižených lidí. Zjistil jsem, že některé věci se prostě číst nedají - a dal jsem za pravdu autorovi nápisu na obálce. Od té doby jsem byl schopen po pár větách poznat, jestli to stojí za čtení nebo ne, ale také jsem se spletl a občas přijal jako dobré něco, co za pozornost ani nestálo a nebo odložil skutečnou hodnotu.

1997

Mámina nemoc se v skrytu rozvíjela dlouho, diagnózy byly rozdílné, ale definitivně se na to přišlo, když prodělala operaci. Věděl to táta a přes Blanku pak i my - máma se to dozvěděla poslední a spíš bych řekl, že to vytušila, než by jí to někdo řekl. Pak to v devadesátém sedmém šlo rychle. Během několika měsíců strašně zhubla, měla rakovinu slinivky, takže nemohla přijímat potravu, zemřela vlastně hladu... Naposledy jsem ji viděl někdy začátkem května, ale už na vánoce z ní byla vyhublá bytost, pomalu se pohybující po bytě v Brně. V květnu mi volal otec, abych přijel, že to už nebude dlouho trvat. Strávil jsem tam víkend, kdy máma většinu času prospala, musel jsem jí pomáhat vstát, protože byla už tak zesláblá, že sotva chodila. Dodnes cítím její vyhublá, hrbatá záda a vidím obličej, ze kterého vystupovaly kosti... Jel jsem domů a nějak jsem už věděl, že jsme se viděli naposledy, šel jsem po Cejlu a opakoval jsem si to - už se nevidíme, ale nějak jsem necítil to, co bych měl asi jako syn cítit. Přišlo mi to až v okamžiku, kdy jsem měl ve smuteční síni promluvit, protože to bylo jedno z jejích posledních přání (černý šátek přes tvář, vybrané šaty...a ještě něco, co měl otec zařídit). Prý se to nedělá často, profesionál mi sdělil, že za svou dlouhou praxi to zažil jenom dvakrát, varoval mě, ale dal mi taky praktické rady, abych se tam nesložil... Uvědomuji si, že mi máma vlastně nikdy nic nevyčítala (v dospělosti), že mi vlastně pomohla i k tomu, abych dokázal těch několik posledních slov říct - abych sdělil, že odpouští všem, kterým ublížila a aby jí odpustili všichni, kterým ublížila ona...Teprve, když jsem měl tohle říct, stáhlo se mi hrdlo a stěží jsem těch několik slov ze sebe dostal, mluvil jsem tiše, protože mi nestačil dech, ale snad to všichni pochopili. Mluvit na pohřbu svých blízkých, to nemohu nikomu doporučit, mluvit na pohřbu vlastní mámy, to bych nikomu nepřál...

Včera jsem šel z fary domů. Vesnice měla v noci jiný, tajemný vzhled. Všechno všední, banální, stokrát viděné se skrylo, domy se oblékly do nového hávu (šedomodrého), vzduch se také změnil, byl voňavější, plný zvuku noci, cvrkotu, pípání. (Bulhary 22/7/99, s. 101, Modrý sešit)

Malování

Pořád mě přepadá touha všechno namalovat, pojmout, zmocnit se toho. Všechno jsou témata, všechno lze nějak zachytit. Nic není ne důležitě, všechno má svůj smysl. Stojí za zaznamenání. (9/12/1998, Modrý sešit)

Théséus v labyrintu,
kresba podle obrazu (1999)

Napsal jsem tady to povídání, co čtete, ale já hlavně maluji a kreslím, dělám grafiku. Malování mě vlastně baví ze všeho nejvíc, ale moc se o tom nezmiňuji. Nerad o malování mluvím, potíž je v tom, že se to většinou sdělit nedá a to, co řeknu, není podstatné.

Způsob pojmového myšlení se liší od výtvarného myšlení. Není to prostě možné převést nebo přesněji - já to nedovedu. Vyslovím třeba, že se mi nějaký malíř zamlouvá, ale maluji jiným stylem i maluji jiná témata. Na druhé straně je ovšem pravda, že se tvorba umělců vyvíjí a pak bych zase musel říkat, že se mi líbí tvorba Mikuláše Medka v šedesátých letech a předtím mě moc nebere. Tím se to celé komplikuje.

Nepracuji pořád, mám dlouhé přestávky, většinou proto, že se něco změní kolem mě, vyvede mě to z míry, a já se pak nemohu soustředit. Chvilí to trvá, než se situace ustálí a mám chvíli času, abych něco dělal. Pak na to urvu chvilku a rychle to namastím. Technicky to vlastně není nijak oslnivé, malují spíš jednoduché věci jednoduchým způsobem.

Kvůli tomu, že na to mám tak málo času, moc jsem toho neudělal, v tvorbě není vývoj, jen se vracím ke starým tématům, různě je oprašuji a dělám znovu. Ale i to málo každý rok vystavuji. Je to příležitost k setkání s přáteli (asi hlavní důvod k posezení). Proto si to musím trochu naplánovat, jinak bych nic nestihnul. A plánujte si, co namalujete. To je blbost. Potíž je v tom, že nemohu malovat pořád. Otázkou ovšem zůstává, jestli bych maloval, kdybych na to čas měl. Asi ne. Našel bych si tisíc důvodů, jak se vymluvit. Jenom potřeba prodat by mě donutila, abych s tím něco udělal. Kdepak tvorba z přetlaku (i když zamlada, ve Zlíně, mě to bralo dost).

Otázka ovšem je, jestli to je vůbec tvorba - jestli to není jen hobby jiného druhu, koníček, který se tváří jako umění. Řekl bych, že to bude nejpřesnější.

Mám rád přírodu, ale že bych se někde postavil se štaflema a vyšíl krajinku, to ne. Občas si něco načrtnu, ale výsledek je jinde. Inspiruje mě víc literatura, namaloval jsem výtvarný doprovod k různým knihám. Kromě toho jsem udělal pár věcí na hudbu. Jednou za čas udělám portrét. Moc se to nepodobá (ze zdvořilosti všichni tvrdí, že ano), nejde mi to.

Navíc nemám korektiv, nemám o toms kým mluvit. Známým se to líbí a cizím většinou ne. To mi na jistotě nepřidá. Samozřejmě bych na to měl kašlat, ale to nedovedu. Také jsem ještě nikdy, myslím si kdoví co nedělám a zatím hovno. Prostě nadšený amatér. Asi bych toho měl nechat a dělat něco rozumnějšího. Jenže co?

Snad tím nikomu neškodím. Pokud ano, tak se omlouvám. To je o mém malování asi tak všechno. Přijďte se na to radši někdy podívat.

Mám rád pár malířů

Cestmír Kafka

Je nenápadný, protože nemaluje ani nesochá, ale poskládá to, co najde. Přesto je to malba. Malba mě velmi blízká - sladěním barev omšelých předmětů, při zachování jejich původního - třeba i geometrického tvaru. Příběhy o spojování věcí - zrezavělé petlice, omšelé dřevěné podložky. Všechno má patinu 60. let. To, co mě vždycky dojde - omšelost způsobená chátráním a minimální údržbou, omšení způsobené zapomenutím. Ty věci nějak zůstaly a nikdo si jich nevšímal. Kafka z nich udělal umění, ale není to umění v tom vysokém slova smyslu. Je to - pro mě - neodmyslitelná konstanta. Zchátrání, postupný zánik. Jsou vlastně tři ze 60, kteří jsou určitým způsobem stejní: Kafka, Aleš Veselý, Zbyněk Sekal. Nad nimi ční ještě Medek, vedle stojí Boudník a Balcar. To jsou pro mě šedesátá.

Zbyněk Sekal

Absolutní sochař. Věrný tvorbě a sobě. Oslavil prosté věci. Za odboj proti nacistům byl uvězněn v koncentráku. Tam měla každá věc svůj smysl, protože to peklo pomáhala přežít. Dělal sochy malé, maličké, o něco větší než dlaň. Jen ty v klecích jsou větší. Vnášel do toho humor, lidský, citlivý. Konce lesa - dřevíčka složená do rámu. Nic se nezahodí. I ta nejmenší má smysl. Úl - zrezavělý rošt přišroubovaný podobně zrezavělými šrouby k podložce. Rojení včel bez popisnosti. Symbol pracovitosti - bez frází.

Mikuláš Medek

Vždycky mě zarazí zářivá barevnost jeho obrazů, byzantská nádhera a ohromující suverenita tvarů. Nikdy jsem neviděl jeho křížovou cestu v Senetářově, jen malou reprodukcí. Zredukoval všechny prvky na základní schémata, jen paměť událostí. Ale přesto je to ohromující.

Jiří Kolář

Asi dřív velký, dnes prázdný, jenom donekonečna rozvíjí několik nápadů. Myslím ale, že jeho názory na umění jsou cennější než samotná tvorba. Nebo já nevím. Musím se vyslovovat ke všemu?

Otto Herbert Hajek

Racionální konstrukce - ale ne chladná. Rozum přesně kontroluje geometrický tvar, ale cit a fantazie vše oživují. Svět podobný Mondrianovi, ale méně přísný a živější. Sympatický v tom, co říká o Mondrianovi Kolář: „Chápu, že Breton nemoohl přijmout třeba Mondriana, ale je otázka, kdo z obou udělal víc. Pro někoho byl Mondrian zářivým malířem, protože zobrazoval svět jako řád a nechťel ho dělat ještě hroznější, než je.“ (Kolář, J.: Odpovědi, Pražská imaginace + Index, Praha 1992, s. 15) Možný základ nového slohu: citlivá konstrukce.

Kamil Lhoták

Lhoták patří k lidem, kteří mi dali opravdu mnoho, ale snad by se dalo říct - sám za sebe, ani ne tak jako člen Skupiny 42. Byl to ostatně muž, který se vymykal - vždy a všemu. Navíc dokázal integrovat vnější podněty, zpracovat je a zařadit do své tvorby. Nikdy to nepůsobilo násilně, integrace byla vždy úplně organická, nesla nezaměnitelnou pečeť jeho stylu. Namaloval obraz Pocta Roy Lichtensteinovi, kde uplatnil koláž a současně adoroval (ne bez jisté ironie- jinak by to bylo nesnesitelné) fenomén comics. Pocta Chitussimu je výraz

jeho úcty k autorovi v jistém slova smyslu velmi blízkému. Ostatně Chitussiho obraz Nad střechami Paříže v S42 velmi cenili. Další pocta patřila Šimovi, jednomu z intelektuálů v oboru.

Ale stejně mi dal Lhoták víc jako ilustrátor než malíř. Dětství mám spojeno s knížkami, kde jsou jeho ilustrace: Nejvíc mě asi bere Branaldův Dědeček automobil. A to nejenom ta stará auta, ale spíš jeho obrazy ulic, městeček. Zachytil ty nejkrásnější domy z konce a přelomu století, staré domy ozdobené všemožnými prvky, sloupy, pilíři, lizénami, domy s omítkovým bosováním. Skrývají nostalgii dávných let, dnes jsou omšelé, opršelé, s vybledlou omítkou, ale pro mě představují dětství.

Knihy

"Nejsem knihomol, ale pohled na knihovnu dovede se mnou oťrástí do hloubi duše. Jaké množství citů, vyznání, myšlenkové odvahy, prožití, životem zaplacené moudrosti, tvaru vyrvaného chaosu, obsahují tyto v tichosti seřazené poklady ducha. jaký svět lidskosti to je! Ano, knihovna může ve mně vzbudit city příbuzné těm, které mám při pohledu na hvězdnatou oblohu." (Thomas Mann)

Knih je mnoho, ale stejně se vracím jen k některým, vlastně ani ne podle obecného literárního vkusu, ani ne proto, že to učím ve škole, kde je řada věcí, které mě neoslovují, které mi nic neříkají a informují o nich pouze z úcty, slušností a v nejhorsím případě podle osnov, když už mi dojdou argumenty. Co z toho, že je někde napsáno, že je to klasik, když to nikdo nečte, číst se to nedá a ani nevím, co by na tom mělo být zajímavé.

Jaká by měla být kniha, kterou bych chtěl číst?

Měl by to být spíš román než sbírka povídek. U povídek se mi líbí, když jsou krátké, ale zase mi vadí to, že když jednu přečtu, zůstane ve mně nějaká nálada, pocit, a teď ho budu muset zahodit, protože druhá povídka bude už o něčem jiném, a ta změna je něco tak nepříjemného, že to těžko snáším a povídkám se raději vyhýbám. Takže spíš bych si přečetl román - a měl by mít přiměřenou délku, to je tak 120 - 150 stránek běžné sazby, rozhodně ne víc jak 200, protože to pak už ztrácím ten tah, tu chuť něco číst dál, přestává mě to bavit, už myslím na něco jiného, kolikrát to nedočtu. Také by tam nemělo být moc postav s cizími jmény, protože se v tom pak nikdo nevyzná. Mělo by tam být namícháno základní schéma v dobrém poměru. Základní schémata jsou tři - touha po moci, touha po úctě a touha po lásce. Čtvrté téma je Bůh - ale tomu se věnují jen některé (za všechny Racek od Richarda Bacha, Alchymista od Coelho). Lásece by se to mělo věnovat jen okrajově. Milostné romány nečtu, když tak jen omylem, nic mi do cizích vztahů není, ani mě nezajímají. Je to tak soukromá záležitost, že se to stejně nedá sdělit, tak proč s tím otravovat ostatní.

A teď ke vzhledu, protože i ten pro mě hraje důležitou úlohu. Rozhodně bych preferoval knižtisk, mám rád, když mohu přejíždět prsty po stránce a cítím pod brásky prstů drsnost papíru a vtačené prohlubinky na místě, kde se otiskly litery. Papír by měl být trochu silnější, snad jemně nažloutlý a líbí se mi, když kniha tolik neváží (ale tohle mě zase tak netrápí). Jenže i knižtisk je už dnes exkluzivní záležitost a všechno se tiskne ofsetem. Litery klasické, žádná divočina, už se přece zjistilo, že staré osvědčené řezy písma se nejlépe čtou, tak co by se mělo měnit. A hlavně obrázky! Škoda, že už z důvodů finančních a jiných mizí, velká škoda! Už je mají jen dětské nebo různé exkluzivity, běžná kniha ne. Ještě tak něco na obálce. Tam by měl obrázek být, a nebo vkusná fotka. Ale nakonec to není to nejdůležitější. Hlavní je přece obsah.

Bruno Schulz: Skořicové krámy

Ale stejně mám rád Skořicové krámy od Bruna Schulze, protože mi zprostředkoval pocit dětství, které nechápe skutečnou povahu vztahů mezi dospělými a příkládá jim svůj jiný význam, kterým banalitu zahaluje do tajemného hávu. Jak to Schulz dokázal evokovat, že je to blízké všem, kteří to znají? Je to pocit dětství, kde jsou zaklety všechny naše činy, které se pak realizují? Čím to jenom je?

Gustave Flaubert: Paní Bovaryová

Jsou to chutě, vůně, barvy, pocity, co dokáže Flaubert vyvolat, abych procítil zmarřený život Emy Bovaryové? Abych pochopil její ztracenost na vidlákově, kde se dalo jen splynout s prostředím, nic nechtít a necítit, protože utéct ani vzbouřit se nešlo? Než to člověku dojde, musí se přebrodit spoustou nepodstatných podrobností, zbytečností, které ilustrují život kolem r. 1850, kam je román situován. Možná by šlo příběh redukovat na základní fakta, ale vlastně ne, to by nešlo... Je mi jasné, že to, co z příběhu činí neopakovatelnou záležitost, je právě doba - a to není jen výčet hospodářských faktů, ale životní styl, mluva, zájmy, záliby, vůně, chutě, barvy, zvuky.

J. R. R. Tolkien: Hobit, Pán prstenů

Tolkienův román pro mě znamená moc. Zásahl mě tak, že se to nedá popsat. Myslím hlavně poselstvím. Frodo Pytlík se svým sluhou Samem dojdou do Mordoru, místa, od-

Společnost prstenu v Morii (1997)

kud není návratu. Existuje jen cesta tam - ale přesto jdou. Jdou i bez naděje, ví jenom, že kdysi dali slib a musí ho dodržet.

Ale jinak román porušuje všechno, co bych si od knihy přál. To je román s množstvím postav, spleťtým dějem a vyskytuje se tam i láska. Láska obyčejně prostá, lidská, jaksi samozřejmá ve svém citu, průzračná a věrná. Láska Sama Krepelky a Růženy

Chaloupkové. Před velkými událostmi se rozchází a Růžena čeká, jak to dopadne. Sam se vrací, vezmou se a potom, když vyprovodil přátele do Šedých přístavů, vrací se už nastalo. Pak je tam láska vznešené, hrdé princezny Eowyn k Faramirovi. Dlouho nepříznaná a nevysslovená se naplnila. Jako poslední vztah strašný, zatížený přísahou a nekonečnou vzdáleností nesmrtných elfů a lidí, láska Arwen Večernice a Aragorna. I ta je naplněna, když Aragorn přemůže nepředstavitelné obtíže a stane se králem.

Román ohromuje spletitým dějem, množstvím postav, ale přesto se neomrzí, pořád je tam co najít. Dost možná, že jsem na to byl připravený, protože jsem si nejdřív přečetl Hobita a mohl jsem se na to těšit. Nevyšlo to najednou, snad po roce každý díl, takže jsem si krátil čas do dalšího dílu přečítáním těch předešlých. Ale hlavně je to dobrá literatura.

Je tam velká historie, bojují spolu říše a vznešení lidé, ale je tam i malá historie, přes kterou každý prožívá ty děje - a sice osudy malých lidí, kteří do toho podstatným způsobem zasáhnou. Všechno, jak má být.

Alain-Fournier: Kouzelné dobrodružství

Rád znovu pročítám Kouzelné dobrodružství od Alaina-Fourniera. Poprvé jsem knihu četl, když mi ji dal nějaký známý na vojně, že už ji zná. Prolétl jsem prvních pár stránek a pak mě to chytlo, stál jsem někde za Ostravou na silnici, hned pod lampou, abych viděl na text, měl jsem vlastně jet do Frýdku na ubytovnu, ale tam nebyl ke čtení klid, takže jsem četl venku. Pomalu se mi splétal příběh Velkého Meaulnesa, Františka, Yvonne de Galais a jejího nešťastného bratra Franze. Bylo mi jasné, že tajemná ztráta cesty k zámku, kde Meaulnes poprvé Yvonne spatřil, je vlastně nemožná. Na tak malém prostoru, kde se pohybovali, museli nutně nějaké stopy najít. Takže ztráta cesty měla jiný smysl - trpět a najít až po dlouhé cestě, až se naplní tajemný počet, který určí kdy a proč. V Dobrodružství vlastně není důležitý děj, ale nálada, nekonečný smutek z toho, že jsme někdy viděli něco krásného, co se už nikdy neopakuje, ale můžeme ještě zachytit přechvívající zbytky a zvěčnit je v paměti.

Boris Pasternak: Doktor Živago

Někdy se mi kniha shrne do několika vět nebo esence shrnuté do věty, citátu, sloganu, ozvěny podstaty. Doktor Živago - je samozřejmě o revoluci v Rusku a neslýchaném útoku na ruskou inteligenci, která bolševikům stála v cestě a jejímž příslušníkům se chtěli pomstít za to, že je nepodporovali. Ale je to příběh lásky, která by se mohla odehrát kdekoliv. Jen jednu větu si pamatuji snad přesně, když ne podle slov, alespoň podle smyslu. Živago říká Laře: "Život je nesmírně krásný a my bychom to měli pochopit nebo bychom to měli předat dětem, aby si to uvědomily." Nedávno jsem se tím listoval znovu, ale nenašel jsem to - takže to bude spíš moje fikce, že je to jádro toho, co chtěl Pasternak říct.

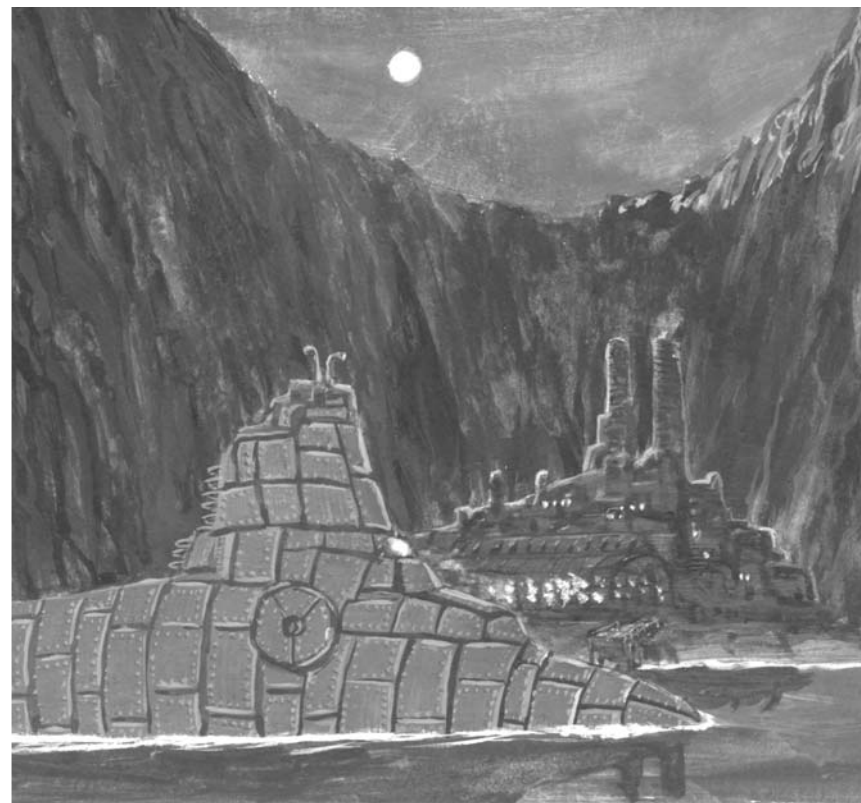
Knihy (obecně)

Jsou knihy, které zpřítomňují dětství, jako je třeba Verne, ale také jsou knihy jako esence dětství. Ty jsem ztratil úplně z dohledu, ani už nevím, o čem pojednávaly, ale pamatuji si, že je většinou ilustroval Lhoták. Mám jakési povědomí o tom, že kdybych je znovu přečetl, objeví se mi ty staré události, každodenní cesta ze školy do družiny, kde jsme si hráli a mohli číst. Stále více se mi to poji se školní družinou v Tererově, kam jsem chodil asi do šesté třídy. Vzpomínám si na vyprávění o nějakém vynálezci, o jeho domě se spoustou zlepšováků a vymyšleností. Některé sice také nebyly povedené, ale přece jenom ta představa, že existuje dům, kde bych mohl s kamarády kutit a něco vymýšlet, je úžasná. Ještě jedna z té doby - nějaké sci-fi tuším českého autora Šest dní na Luně 7, o osídlení Měsíce. Samozřejmě vedli Sověti, celé to ilustroval T. Rotrekl. Nedávno jsem to znovu viděl, bylo to neuvěřitelně naivní.

Jules Verne

Snad největší zhmotnění dětských snů představuje tvorba Julese Vernea. Dva roky prázdnin - kdo by si to nepřál. Nebo mít Nemovu ponorku a projet se pod všemi moři. Za vrchol považují Tajuplný ostrov, na němž ztroskotají bezmocní uprchlíci a postupně si vybudují ráj na zemi. Hodně jim v tom pomůže kapitán Nemo, který trosečnickům nenápadně podstrčí masivní bednu se spoustou užitečných věcí.

Spokojeně jsem pročítal seznam Gideona Spilletta a vybíral si, co by se mi mohlo hodit: 3 nože s několika železky, 2 tesařské, 2 dřevorubecké sekery, /.../ 2 křesací pušky, 2 soudky prachu asi po dvanácti kilogramech (to bych si přál), sextant, busolu, kukátko, dalekohled, /.../ atlas, naučný slovník přírodních věd v šesti svazcích (

Nautilus, 1998

Verne, J.: Tajuplný ostrov, Albatros Praha, 1984, s. 183). S tím by člověk dokázal všechno (a trosečníci také dokázali - postavili si i loď, aby mohli odjet domů). Vernův sen zvizualizoval Karel Zeman ve svém nádherném filmu Vynález zkázy. Teď to ještě

prožít na vlastní kůži...

Jan Pelc: ...a bude huř

Také jsme viděl, co udělá dobrý editor z knihy. Velkolepý dojem jsem měl z krátkého úryvku Jana Pelce ...a bude huř, který vyšel někdy 84 - 85 v Listech. Bylo to přesné, krátké razantní, vyvrcholilo to pohřbem Lesního muže. Originál byl delší, rozvěklý, mnohomluvný a únavný, i když to byl asi záměr - tohle sílenství jen tak nekončí.

Petr Placák: Medorek

Medorek - kolik knih o pubertě a dospívání? Kdo chytá v žitě, Kouzelné dobrodružství, Medorek. Medorek je mi víc tím, že ho napsal Čech. Ten strašný rozpor mezi touhou a realitou, nemožnost něco změnit, posrané Čechy uprostřed normalizace.

Vlasta Třešňák: Klíč je pod rohožkou

Teď odbočím - napadlo mě, že mně přitahuje literatura o slabých, uražených a ponížených, o tom dnu. Je mi blízký Hrabal, který se vlastně zabývá jenom lidmi na dně. Tedy na dně společenském, nikoli lidském - každá z jeho postav má "diamantové očko", smysl vidět skutečnost a život z úhlu, který činí život něčím zázračným. Stejně tak je mi blízký Třešňák (i když jsem kvality jeho ceněného románu Klíč je pod rohožkou nepoznal - snad proto, že jsem to četl ve velkém spěchu (za dva dny) a neměl jsem ten odstup). Případá mi sice, že to lepší z jeho tvorby je asi v povídkách jako Jak to vidím já (pánové zmrznou/.../ zatlačil, a už to prskalo a bublalo/.../zařadili na samopalech šaltřpáku jedničku...), kde ten hrabalovský svět byl také, ale Třešňák jej osvětlil zázračným světlem jazykových hříček, vtípků, fórků, narážek, aluzí atd. a tím to posunul do trochu nereálné roviny. Nereálné, spíš zázračné - všední děje, omšelost a šedivost získaly zázračný pel, které každé převyprávění nutně setře. Ale příběh fotografa Krčila a snové lásky Nugry Lairvad z Klíče pod rohožkou mně oslovily: tenhle svět stojí na těch obyčejných, kteří se tím životem proplétají, jak se dá, ale nikomu neublíží, jen sami sobě.

Paolo Coelho: Alchymista

Pořád myslím na Alchymistu od Paola Coelho - naděje v knize skrytá překonává moji dnešní skepsi. Stejně jako Racek od Richarda Bacha. V člověku jsou skryty úžasné věci, jen je otevřít.

Jiří Drašnar: Desperádos informačního věku

Desperádos informačního věku - těžkej nářez o lidském zoufalství ze všeho. Horší než Celine. Nedá se to číst ve střízlivém stavu. Všechno je k posrání. Nestojí za nic tady i tam. Není kam jít. Ještě tak si prolít hlavu chlastem a skočit z mostu. Autor Jiří Drašnar by musel zešleť, kdyby něco takového psal stále.

Ilustrace k Rackovi
Richarda Bacha (1993)

Co mám rád a nemám rád

Říkal jsem si, že bych mohl shrnout takový podstatný věci, který mám rád, abych si udělal jakousi představu o svých prioritách, zároveň dal do ruky všetečným badatelům návod, jak mě číst a klíč k tomu, aby zjistili, jaký jsem.

Co mám rád

Mám rád první ranní kafe, silný, sladký, hořký, dobrý. Bez kávy by to nešlo, to je životabudič první třídy, vlastně taková společensky přijatelná droga.

Mám rád chladný podzimní ráno, když se dostanu z domu ven, tak mi chvilku trvá, než se rozehrěju. Chladný vzduch, který studí na nose, bolí v plicích.

Co ještě miluji - horké léto, vůně rozpáleného borového lesa, vedro, pryskyřice, šustění jehličí pod nohama...Rybník, do kterého se dá skočit jen tak, a pak zase jít dál. Scházeli jsme z Landštejna, naproti nám nějaké dívky s mokřými vlasy, které se tam vykouply a jedna z nich se zastavila a natahovala si kalhotky, asi jí bylo hloupé, a bychom ji viděli jen tak v sukni, která proti letnímu slunci prosvítala...

Mám rád přírodu

Vždycky jsem chodil do ven, do přírody, ale s rodiči to moc smysl nemělo, rozhodně jsem byl rád, když jsem začal chodit do skautu, kde jsem poznal několik lidí, se kterými se setkávám ještě dnes a občas vyrazíme i na čundr.

Čundr s báglem na zádech, kolem příjemná krajina, léto, léto, vedro, vůně, kvetoucí lípy a varhany včel, první pivo v hospůdce, orosený, studený, hořký a dobrý a pak spaní večer, ráno čaj. Druhý den se jde dál, poslední pohled, naoko abych něco někde nezapomněl, ale ve skutečnosti proto, abych si ještě vryl do paměti místo, které už nikdy v životě nevidím. Nevidím, nevrátím se tam, ani bych ho vlastně nenašel...pokaždé jinde a pokaždé jinak, stále změna.

Mám rád venkovské kostelíky

Pak si zajdu do kostela, tiše postojím nebo se posadím, nechávám se ukolébat tím tichem, které tam většinou vládne. Obhlížím stěny, klenbu a výzdobu, sleduji, jak se to všude mění a jak je trochu stejné. Mám rád chlad kostelíka se zšeřelou klenbou, uschlou kytkou ve váze před světicí, staré litografované křížové cesty, okopané lavice a rozložené zpěvníčky, železnou kasičku na příspěvky a naivní sošky svatých. Světlo namáhavě proudí zašlými okenicemi, dnes vyložené barevnými skly, tam, kde kdysi byla gotická vitrail. Rád přitisknu dlaň na pilastr, který se tváří jako mramor a je to jen namalovaná omítka, rád sleduji barokní světce s očima odevzdaně zvednutýma k nebi v toporných postojích. Po tváři se jim rozlévá světlo, které bledne, jak přes bělobu proráží tmavá podmalba. Někdy se projdu po zarostlém hřbitůvku kolem kostela, zkusím přečíst jména na zrezavělých křížích a náhrobcích, které rozmazal déšť, sníh, vítr a čas. Vždycky přemýšlím, jestli žije ještě nějaký z příbuzných těchto dávno zesnulých, jestli ta jména jenom nevyvanula do času a jsou pouze němou vzpomínkou. Žijí tady ještě rody, jejichž kořeny jsou zde? Možná u těch udržovaných hrobů by se to dalo čekat, jinak se vše pomalu propadá do tmy.

Kostelík u Mezlesí v Českém ráji (1999)

Mám rád malé hřbitovy

I když je to asi neslušné dívat se na pozůstatky cizí smrti, skoro jako by to byla nějaká trochu divná zábava, ale já tím nikomu neškodím, jen projdu a zase jdu dál, zajímá mě ta spousta jmen, která už nikomu nic neříkají. V mnoha obcích jsou památky padlých z obou válek v tomto století. Tolik jmen, v pohraničních krajích víc než polovina německých, kdo byli všichni Jakschové? Kam se podělí jejich potomci? Zůstali

tady po 45 nebo museli odejít a začít jinde, v zemi, která pro ně byla vlastně cizí? Proč jsme je vyháněli, byli to stejní chudáci, jako ti tady.

Malý je i obnovený židovský hřbitov nedaleko Veselého kopce, skrytý uprostřed lesa. Museli tady žít i bohatší lidé, soudě podle honosnosti náhrobků, ale kde jsou "...všichni ti mrtví?" Ano kde jsou, kde jsou jejich děti a děti dětí, kam se poděly celé rody, žijící tady po staletí? ("V prdeli," řečeno slovy Karla Sidona, dnešního rabína). Pokládám kamínek na náhrobek, který se mi nejvíc zamlouvá, chvíli postojím, zatímco děti bloumají po cestičkách a těší se na kolu v restauraci u skanzenu. Slunce se prodírá hustým listovím a háže světlo zelené a žluté skvrny po půdě, kamenech a tvářích.

"Půjdeme," tiše říká Jiřka. Pomalu se všichni jako had protáhneme přes bránu na cestu zpět.

Na hřbitově v Sobotce se hrbí nízký náhrobek Šrámkův, skromný a nenápadný, stejně tak Šolcův. Kdo jste, vy mrtví, kdo po vás? Jak mám pochopit, v čem žijí, když nevím nic o tom, co bylo. Pod hřbitovem městečko, vlastně jen sobotecké náměstí, kostel a jinak nic. Slunce v tváři a teplý vítr, zespodu se nese pracovitě hrkání a cinkání. Scházíme a na náměstí nalézáme příznivou hospůdku, na zahrádce pivo a řeči.

Mám rád staré hospůdky

kde je místo stropu nízká oblouková klenba, starý pult se stříbrnou pipou, pivo na porcelánovém tácku (ale už se nepíše účet na okraj). Mám rád kamna v rohu, zvlášť na podzim, kdy z nich jde teplo a dvířka s nápisem Kovosmalt Filakovo občas zazívají, ukážou červenou tlamu a odfouknou si, když se přiloží. Masivní stoly a na podlaže zašlapaná, téměř černá prkna, která tlumí hrkání židlí. Mám rád, když si můžu opřít koleno o futrál na pivo, který tam kdysi přimontoval rozumný femeslník, aby si hráči nevylili pivo do karet. Mám rád kostkované ubrusy, spokojenou vůni dobrého jídla a pocit bezpečí. Bez toho to nejde, hospoda je místo, kde si mám odpočinout, popovídat a jít v klidu dál.

Dřív jsem vyseďával v hospůdkách hodiny, vedl s přáteli dlouhé hovory. Piv bylo nepočítaně, ale jaksi to nebyly opilé večery, jen veselé, opijeli jsme se jinde, na domácím hřišti - a to vydatně. Hospoda má sloužit k hovoru, přes hovor se dostat k něčemu podstatnému, k něčemu, co bych od sebe ani nečekal. Hrabal to věděl. Zato na mě jdou depky, když vidím hospodu po ránu, kde jsme první hosti a ve vzduchu se ještě vznášejí cigaretový kouř a pach včerejší zábavy.

Dnes je styl pokažen - nad pultem svítí reklama na kolu nebo pepsí, v rohu bliká televize a půl hospody se nebaví, protože kouká na nesmysly nebo na fotbal a nebo nemůže, protože se navzájem neslyší. Na zemi dlaždice, které ještě zesilují kravál, do toho smrdí záchody. K jídlu nic nebo nic, co by se dalo pozřít. Tak jenom to pivo. Zvenčí je to panelák, nebo nepodařená přestavba. Kde jsou ty časy, kdy byl v každé hospodě sál a konaly se tam přednášky, hráli zde ochotníci a dělala se kultura.

Přes rok už nikde nevysedávám, do hospody se dostanu tak v létě, na vandru. Mám rád to poslední pivo před odchodem do lesa, kde budeme spát. Většinou už máme těžké nohy po celodenním chození, pojedli jsme a popili, je čas. Určili jsme si místo na spaní ještě předtím, než jsme zasedli, vždycky je to v lesíku modrajícím se někde za vesnicí. Tam zalehneme a jestli nebude pršet, ani si nepostavíme stan, jen se přikryjeme tropikem. Letní noc a skřehotání žab z nedalekého rybníka, ve vzduchu kouř z vesnice, občas temné zabručení krávy a vzdálený rachot auta. Hvězdy se pomalu rozsvěčují a oblohu přeškrtně povětrón, jen si nestačíme něco přát.

Mám rád stará nádraží

omšelá a trochu špinavá. Ta ještě z konce Rakouska jsou všude stejná, malá hala, pokladny s dřevěným pultíkem a když vyjdeš ven, můžeš se na peróně schovat pod stříšku. Někdy udržují nádražáci begonie v dřevěných truhlících zavěšených na litinovém zábradlí. Dívám se na vlaky jak přijíždí a odjíždí, v dále mizí červená světla posledního vagónu, zbude jen vzpomínka na ruku mávající z okna. Mám rád osamělost a čekání, otrhané jízdny řady jako zmařený seznam možností. Padá na mě smutek a nostalgie, ale je tu i naděje.

Odjezd = začátek nového. Naděje, že to bude lepší.

Oh, bejby, bejby přijď

Jako svíce, jako svíce svít

Přijíždí vlaky a v nich nikdo

Odjíždí vlaky a v nich já

Oh bejby, bejby

Všude tma

(Rolling Stones)

(překlad písně od Rolling Stones je převzat z knihy L. Němce Hra naslepo, Blok Brno, 1982, s. 19)

Nádraží v Horažďovicích (1999)

Rád jezdím na vodu

Poprvé jsem jel lodí před několika málo lety a musím říct, že mi přišlo líto, že jsem to předtím nikdy nezkusil, i když jsem měl příležitost. Svět viděný z žabí perspektivy, pomalý průjezd krajinou, která má najednou jinou dimenzi, stromy jsou větší a jejich stín příjemně chladí v rozpáleném vzduchu, kameny hladší, barvy sytější. Nejlepší jsou zastávky, kdy si konečně natáhnu nohy a toporným krokem mířím ke stánku na pivo a párek. Prudký třpyt vody bodající do očí, měkká slast vody, prudká bolest, jak byla voda studená, když jsme se udělali a namáhavě zachraňovali věci a pádla kousek pod Sušicí. Večer hospoda, kde si všichni najednou zase mají co říct, léto, teplo. V noci oheň, povídání, pak

šepot a poslední panák rumu, ještě možná koupel v chladné vodě jen tak, spacák a sny.

Ale někdy se počasí nevydaří, je zima a prší, vlhko zesponu a mrznou nohy, voda shora, už ani rum nepomáhá. A pak mlha. Zvuky jsou jaksi tišší a zároveň je slyšet zdaleka těžký dech vody valící se přes jez. Vrby smutně máčí konce větvi ve vodě, zametají listy ke břehu a mlha vše obaluje do měkkých tvarů, ze stromů kape špinavá a studená voda, mlha tak hustá, že není vidět na deset metrů a tak nás kamarádi navádí na jez pokřikem a my tam vjíždíme napůl poslepu, mýjíme hranu a náhle přepadáme dopředu, ještě se stácíme zaklonit, když špice rozčísne zpěněnou vodní tříšť a já jako háček dostávám první ledovou sprchu do klína.

"Za jezem doleva, je tam kámen a pak doprava ke břehu!" křičí Honza a vpravo čekají ostatní a drží se za okraje loděk, aby neujeli. Podle zvuku odhadují, kdo se cvakl a obětavci skáčou mezi kameny a loví obsah kánoí.

Večer konečně v kempu - ještě poslední pruda, když taháme těžké lodě k místu stanování. A večer do hospůdky, zase piva a hovor, všechno je jinak, už je teplo a vřelo, srandičky a blbinky, některé lidi to snad nepřejde nikdy (třeba Honzu).

Mám rád víno

i když to naše není vždy dobré, ale bývá aspoň po ruce. Je to jiná chuť než kupovaná...Koštovačka po okraj se slabě zeleným nádechem, plná vůně bílého, první doušek, jen na chuť, pomalu sjíždí do krku, ještě poválet ten druhý, přivonět a zahloubat se. Co je lepšího?

Mám rád staré filmy

Staré filmy, respektive staré dobré filmy, hlavně černobílé. Onehdy jsem viděl celou sérii noir francouzských filmů z konce padesátých a šedesátých let. Kriminálky, detektivky, hrával tam Belmondo a lidi, které vůbec neznám. Ty filmy mi byly blízké duchem doby. Sedivě, chudé interiéry, osuštělí a unavení lidé, jak policisté, tak zločinci, oprýskané domy, vlhké podzimní ulice a vítr, který zametal smetí a kousky starých novin. Na silnicích a chodnicích dlažba, na nepravidelných plochách kamenů se odrazilo světlo luceren klátících se ve větru. Kapal z toho nevyslovený smutek a melancholie, ještě podbarvená hudbou, což byly většinou smyčce a dechy v jakémsi naléhavém sdělení. Barevné filmy většinou nejsou dobré, černobílému odpustím i to, co ne barevnému. Černobílý je oživená grafika, barevný je kýč - výjimkám se omlouvám.

Mám rád stará městečka

Zkouším si představit, jaké městečko asi bude, ještě než tam přijedeme. Zdálí je vidět kostelní věž a paneláky sídliště, postupně se městečko blíží. Hezký pohled je na Telč na cestě od Třebíče, město leží pod kopcem, takže máme výhled po celou dobu, kdy sestupujeme. Jsou samozřejmě všechna stejná, je tam staré náměstí s kostelem, původně gotickým, přestavěným v baroku a pokud ne, tak alespoň s cibulovitou bání, na náměstí trochu lepší hospoda, která se jmenuje U pošty nebo Založna, někdy také Národní dům. Není tam sice nic moc k jídlu, ale mají tam vždycky pivo a pár dědků, kteří úkosem hledí na bágly a vybavení naházené v koutě, ještě víc koukají na holky a pak se věnují svým starostem, králíkům, rajčatům a politice. Nebo kartám.

Pak necháš ostatní v hospodě a jdeš se projít, buď jen tak nebo s foťákem nebo skicákem, aby člověk viděl a slyšel, zaznamenal a pro sebe vytvořil možnost zpřítomnit si to místo a chvíle. Určitě vždycky zavítám do starého města, což je obvykle jen pár uliček, ale jistě jsou tam staré domy, nad hlavou prampouch v úzké ulici a někde kamenný portál se zbytkem nápisu nebo data. Také někdy pátrám po antikvariátu, po nějaké vzácné kníž-

ce - pro mě vzácné - která zbyla v bedně za jednotnou cenu jako neprodejná, také jdu samozřejmě dovnitř a zkouším se podívat do regálů, jestli tam není něco zajímavého. Jen tak ze zvyku listuji, co kdyby mě něco zaujalo, možná, že tam něco je.

Obejdu město po obvodu starých hradeb a mám lepší představu, jak vyrostlo od středověku. Někde se ještě mezi domy krčí kousky masivních zdí se začernalými kameny, zbytek věže, někde není vůbec nic. Ale většinou je kolem hradeb jen hlavní okružní třída a lemují ji domy z minulého století - nic proti nim, ale středověk to není. Pokud to jde, vstoupím do starého města nějakou zachovanou branou.

Zelená brána v Horažďovicích (1999)

V Horažďovicích zůstala malá branka vedoucí k řece, jen prostý otvor z nezarovnaných kamenů označený zrezivělou tabulkou. V Telči se musí do města přes mosty, v Boskovicích je do židovského města jedna brána zachována. Tak to bylo - prošel jsi branou a byl jsi ochráněn. Hlídalí zde vojáci, jistě tam měli strážnici a v průchodu sedátka, aby je nebolely nohy, když jsou dlouho na službě.

Vycházíme z města a dostáváme se na asfaltku lemovanou jabloněmi. Ale je mi nějak rámuje představu o cestě po Čechách a Moravě, patří to ke krajině. Cestou se můžeš kochat a ještě najít, na podzim svítí daleko do krajiny plody, nejvíc asi na jeřábech, k tomu šedivá obloha s línými mračny. To jsou ty Čechy, kde bydlím, kde je domov můj...

Mám rád dlážděné ulice

Čím to, že mě právě ta dlažba dojmá, že mě to jakýmsi podivným způsobem oslovuje? Je to mládí, kdy byly ulice jen vydlážděny? Asfalt jen někde, nebyl kvalitní a lepil se na boty, takže všude spíš kočičí hlavy nebo žula. Asfalt je mrtvá hmota, dlažba mluví, člověk ji při chůzi čte nohama, klopýtá a zpomaluje, aby úplně nezakopl, snad je to tohle: nesa-možřejmost chůze a pohybu, kdy si uvědomíš, že nemůžeš bezmyšlenkovitě jít a nebo při chůzi myslet na cokoli, ale musíš dávat pozor. Mám rád Staré město, chodívám tam několikrát týdně, jen abych viděl ty stísněné uličky, úzká okna a mnohokrát přestavěné domy. Prejzové střechy, fasády členité s množstvím lizén, okna často zarámována edikulami jako obrazy, stará nádhera je omšelá, ale pořád působí. Ještě hezčí je Malá Strana, snad proto, že leží v kopci a je pěkně přehlédnutelná z Hradu. Mezi domy se dá projít a někdy je to úplně dobrodružná cesta do neznáma - jako do Malostranské rychty, nebo průcho-dem kolem italského velvyslanectví. K tomu Nový Svět - na začátku s Loretou a františ-kánským kostelem, pak domečkem Jana Švankmajera a surrealistickou atmosférou, ko-lem galerie Gamba a pak zase na Hradčanské náměstí. Je to malé. Je to pěkné.

Co mám rád

- krajinu plnou slunce a sytého vzduchu, plno vůní, barev, zvuků - jarní čas, kdy energie prýští ze všeho, co žije
- podvečerní oheň na vandru, vůně hořícího smrkového dřeva
- spánek, hlavně ranní, kdy vím, že nemusím vstávat...vzbudit se a zase pak usnout
- atd.

Mám rád změnu - ale ne vždycky

Nový Svět (1999)

Co nemám rád

Studený, vlhký podzim, lezavou zimu a vlhko v botách, přemáháš únavu a chce se ti spát, jenže to nejde, chtěl bys být někde v teple a suchu. Nemožnost to udělat je asi to nejhorší. Jdou na tebe depky, i ty zdi a baráky se zdají špinavější, omšelejší a beznadějnější.

- podzimní ráno, sychravou zimu, která leze za nehty, studí na obličejí a spolu s barevným přelivem vyvolává nejčernější depku
- letní vedro v noci, kdy se nedá ani spát
- českou národní závist
- lidskou blbost ve všech skupenstvích

Závěr

Rozhovor s autorem

Rory Fridex: Ahoj, cos dělal celou tu dobu, co jsme dělali naposledy rozhovor?

Autor: Moc věcí, předně nás propustili z kotelny, protože do KINu zavedli dálkový vytápění a ztratili jsme práci. Chvilku jsem dělal redaktora v UNI, takovým malým kulturním časopisu, kterej vydává Unijazz. Začal jsem učit...

RF: Co blbneš, vždyť si říkal, že učit nechceš!

A.: Říkal jsem, že nechci učit na základce, dostal jsem se na gympl. Ze začátku to bylo dobrý, ale pak se tam začaly horšit vztahy, peněz taky moc nebylo.

RF: Nějaký zásadní změny v životě?

A.: Všechno při starým

RF: Jak se vyrovnáváš s informační explozí? Máš počítač nebo dokonce internet?

A.: Mám, první jsem si pořídil v 94, PC 386, starý, ale udělal službu. Hrozně mi to pomohlo při psaní, to víš, já to mydlím hrozně těžko, přepisuju a tak. V ruce už nepišu vůbec, na psacím stroji to bylo utrpení, protože jsem dělal spoustu překleptů. Takhle je to prima. Ted máme penták, zařídili jsme internet, už je to zadarmo a je to výhoda, zvlášť při psaní - nemusím s textem nikam chodit, na to stačí mejl. Jinak jsem se začal učit grafiku na počítači, přece jenom se ozývají starý časy, kdy jsme dělali reprodukcí grafika. Taky jsem si rozšířil kvalifikaci, protože dneska člověk neví, co bude dělat.

RF: Surfujete?

A.: Ani ne, není čas. Ale občas se dá něco zajímavýho stáhnout, zatím mi to nahrává známěj na CD.

RF: Co hry na PC?

A.: No jo, jak to bylo nový, hodně jsem smažil, jenže pak člověk zjistí, že to bere čas a pak že třeba nestačí dětem. Ty byly vždycky rychlejší než já, tak jsem přešel na strategie, myslím, že mi nejuv učarovala Civilizace. Když jsem tu hru objevil, říkal jsem si, že by mělo být takových her víc - na Civilizaci se daly pochopit různý vztahy ve vývoji společnosti. Jenže jsem brzy zjistil, že je to spíš ojedinělej případ. Většina her jsou hrůzný ptákoviny a čím je lepší grafika, tím mi to připadá šlenějš. A jakmile se objevil Doom, tak jsem to zabalil, to už nemělo smysl.

RF: Co tě potkalo zajímavýho?

A.: To bylo věcí, ani nevím, kde začít. Spousta nových lidí, příjemnejch, taky pár blbců, ale to tak bývá. Hodně zajímavý to bylo v UNI, protože to bylo prostředí, který pro mě bylo úplně nový. Člověk se dozvěděl spoustu zajímavějch věcí, potkal nový lidi. Nebylo to špatný.

RF: Máš nějakou vysloveně negativní zkušenost z poslední doby?

A.: No tak nejhorší zkušenosti mám sám se sebou, vždycky se dívám jakých blbostí jsem ještě schopnej. To, že je kolem něco špatnýho vyplývá spíš ze mě (aspoň to teďka tak cítím).

RF: Maluješ nebo něco děláš?

A.: Maluju pořád, každej rok se zúčastňuju výstavy OV, i když je to někdy těžká křeč. Prostě to považuju za povinnost, vždycky se dokopat k tomu, abych něco vytvořil k určitýmu datu a donutil k tomu ty ostatní. Znamená to zorganizovat celý, přemluvit je, ale naštěstí to zatím vždycky dopadlo dobře (až snad na jednu výstavu v 96). Nejspokojenější jsem byl zatím s výstavou OV v bývalém Vysokoškolském klubu v Brně (10 let OV, 1990), to mělo úroveň, udělali jsme tam i dobrý objekty z knih, mělo to prima atmosféru (díky paní Řihové a dalším), taky se to uskutečnilo v takovým roce nadějí. Výborný bylo OV na Valašsku v 92, v nějakým vojenským klubu, tam jsme měli i módní přehlídku a nějakou

performanci, máme z toho i videozáznam. Pak se povedla výstava v Uherském Hradišti roku 1993, organizovali to Strašáci. Mělo to zase společný tolikenouský téma, bezva lidi, večer calvados u místního exota, Francouze, kterej se zamiloval do jižní Moravy a žije tam a maluje. Vlastně toho byla spousta. Za tu dobu, co jsme skončili školu, jsem uspořádal vlastně jen dvě samostatný výstavy, jednu v 89 v klubu Sparta v Praze a pak v 99 v Cafě - baru 7 v Táboře. V poslední době toho moc nena-dělám, není moc času.

RF: Co jsi za tu dobu přečetl zajímavýho?

A.: To by byly stouky knížek v různých oborech. Hodně mě vzal C. G. Jung, začal taky oficiálně vycházet. Velký zjevení byl Carlos Castaneda. Potom hermetický texty, cením velmi Tomáše a Laserníka. V kotelně jsem hodně četl, hodně mě ovlivnily věci otištěný ve Vokně a pak v Živlu. Z beletrie cením Coelhoův román Alchymista, to považuju vedle Racka od Richarda Bacha za vrchol určitého typu literatury. "Když něco opravdu chceš, tak toho dosáhneš" - to je deviza obou knížek. Jinak jsem náhled na různý knížky napsal a zařadil do předešlého textu, tak si to tam najdi.

RF: Vokno mělo vůbec zajímavěj vývoj...

A.: Jo, to jo, zpočátku to byl těžce undergroundovej časopis, četl jsem nějaký starší čísla u Petra Kvičaly, to tam psal třeba Magor. Vzpomínám si na překlad odpovědi donskejch kozáků nějakým Tatarům, no to bylo v Magorově duchu (mám pocit, že to překládal). Snůška sprostáren - hroznejch! Vokno mělo takovej dobrej rajc. V 90 letech to šlo graficky fantasticky nahoru, bylo sice černobílý, ale grafičci měli bezva nápady - hrozně mě to nadchýňalo. A to nemluvim o obsahu! On se ten androš vlastně přelil do kritiky konzumu, i když to vlastně byla vždycky kritika konzumu, i za bolševika. To byl takovej pokřivenej konzum - akorát se sháněly věci, které nebyly k dostání. Lidi byli stejně omezený jako dnes, starali se jen o sebe, žrali a chlastali. Flek tomu dával bolševik, protože ještě prudil s politikou. Ve Vokně jsem se poprvé dozvěděl o Terenci McKenovi, etnobotanikovi, kterej rázi teorii, že vývoj lidstva v podstatě urychlilo požívání přírodních halucinogenů a vůbec tam propaguje různý dobré věci jako LSD a tak. Navazuje na Edwarda Learyho a další lidi, který obhajovali střídme požívání drog.

RF: Vždycky ses zajímal o politiku, věděl jsi toho docela dost. Co říkáš na dnešní situaci?

A.: Nic! Já se o to nezajímám.

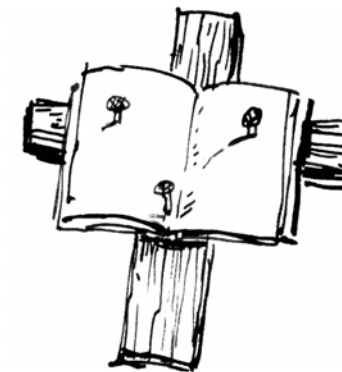
RF: No neblbni!

A.: Fakt, přestal jsem se o to starat. Za bolševika to byla nutnost a povinnost nebýt blbej, ale teď je to jedno. Ale možná že je to jenom zkrasená optika, protože za komunistů byla politika všechno, protože oni se srali do všeho. Jenže to je tak - kde je politika všude, tak vlastně není nikde. Ale tehdy jsem se zajímal - i když v tom byl spíš vliv otce. Dnes je mi to jedno. A další věc - já jsem se několikrát dost spletl v různých prognózách, takže mi došlo, že ve skutečnosti vlastně vím jen o málo víc, než ostatní.

RF: Myslíš, že nic nezměníš?

A.: Já nechci nic měnit. Já se musím změnit sám, sám musím se sebou něco udělat. Víš, jaký mám chyby, tam musím začít. To okolí se od toho odvozuje.

RF: Já jsem myslel politiku v širším měřítku.

Knihna ukřížovaná, náčrt objektu k výstavě ve Vysokoškolském klubu v Brně (1990)

A.: Hele, já fakt nevím, co k tomu říct. Dělat dobře politiku znamená to stejný jako dobře péct housky nebo řídit podnik. Prostě to musí dělat profík, kterej na to má hlavu, má intuici a štěstí - jako všude jinde. Zatím to dělají lidi můj generace, který jsou tím bolševikem poznamenaný - a žádný profici to až na pár výjimek nejsou. Proto je na to smutnej pohled. Ale podle mě by na to byl smutnej pohled i kdyby tu profici byli - myslím, že být politikem je zvláštní druh postižení, ti lidé by si zasloužili lítost, kdyby o nás zrovna nerozhodovali.

RF.: Myslíš, že se to nějak změní?

A.: Ne. Je to prostě blbý z podstaty, ale brzy se nastolí nová témata a ty si musej prosadit mladý - nevím jestli půjde radikálně o ekologii nebo o nějaký spotřebitelský hnutí, ale v každým případě se na to musí jinak a musí to být jinak. Pak bude asi čas na politiku, ale už to asi nebudou dělat strany v tů podobě jako dnes.

RF.: Ještě jsi takový přesvědčený ekologista a vegetarián?

A.: Už ne tak ortodoxní, taky to nádobí myjeme saponáty, jenom si je trochu vybíráme, aby měly co nejmíň fosfátů. Odpad jsme třídili vždycky, dnes je to dobrý, že už jsou všude popelnice na dělení odpad (doutejme, že to pak nesespou na jednu hromadu). Klidně bych to třídil i podrobně, ale zatím není zájem. Auto nemám a mít nebudu, takže tu přírodu nezatažujeme alespoň v tomhle směru.

A s tím vegetariánstvím - nešlo to kvůli dětem, protože ty nechtěly jíst obilí a to maso občas potřebují. Vařit dvakrát, pro děti a pro nás nešlo, takže to tak nějak plácáme - ale maso máme jen bílý a občas.

RF.: Nějaký zážitky z poslední doby?

A.: Čím dál mň, to víš, už mi není dvacet...

RF.: Ale já myslím něco zásadního, co tě ovlivnilo. Ne nějaký večírky.

A.: Jo, takhle...No, mám dva, i když zase nevím, jestli... Dvakrát u nás v baráku hořelo. Poprvé jsme nebyl doma, tak mě to minulo, ale podruhé jsem to zažil přímo a to jsem si uvědomil, jak lehce a rychle můžeš o všechno přijít. Právě proto si říkám, že člověk nemá na ničem lpět moc - nic není na věky, nic nemá zaručený. Druhá věc - hodně blízký člověk, mladej, onemocněl rakovinou. Diagnóza úplně jasná. Další memento: nevíš dne ani hodiny. Jak jsme si to kdysi recitovali s Plastikama: Každý ráno bychom se měli očistovat, každou noc bychom se měli milovat, každou vteřinu bychom měli být připravený na konec (Text je od Pavla Zajíčka ze skupiny DG 307, viz DG 307 Texty z let 1973 - 1980, Vokno Praha, 1990, s. 22-23). Když jsem pak slyšel o tom, jak se tomu klukovi s rakovinou daří, znovu jsme si říkali: kolik času mi zbývá? Jak ho využijí?

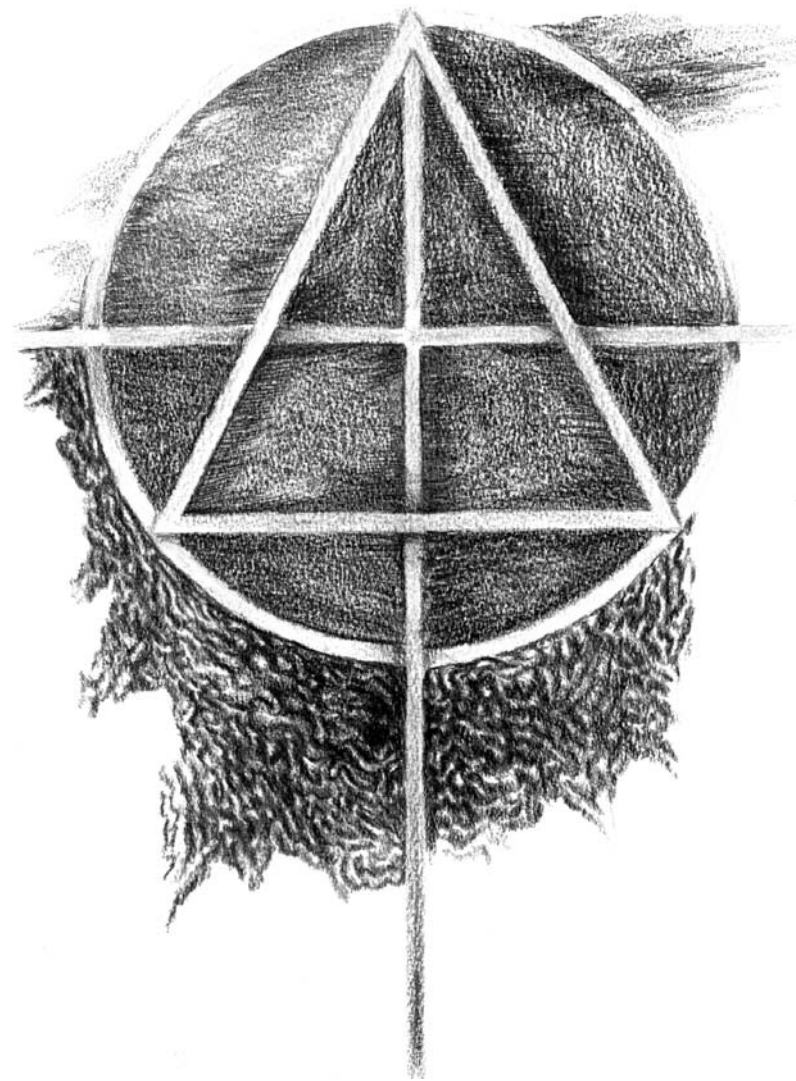
RF.: Jak to vidíš do budoucna?

A.: Nějaký předěl od roku 2000 nečekám, to jsou jenom iluze. Sice má přijít věk Vodnáře, ale ono to má trochu rozkmit, asi tak plus minus 150 let kolem centrálního data, takže to bude chvílku trvat, než se něco změní. Změny budou, ale ne tak rychle - až na tu ekologickou situaci. Tam je to katastrofa. Já jsem dokonce teď četl, že prý se považuje za velký úspěch, když v Brazílii zpomalí některý firmy těžbu dřeva v pralese. Ne zastaví nebo dokonce že by začali něco vysazovat, ale že to zpomalí! Pak není divu, že se celkem vážně objevují zprávy, že v horizontu deseti let přestanou lesy stíhat odbourávání oxidu uhličitého a následuje kolaps. Čekají nás pěkný věci.

RF.: Něco hezkého nakonec, prosím.

A.: Ale abych pořad nezhral. Měl jsem teď příjemnej zážitek, dělal jsem pro mladý známý obal CD, které si sami vydali a byl jsem na křtu. Když jsem viděl tu chuť něco dělat, nezištnost, vstřícnost a takový prima vztahy, říkal jsem si, že tu naděje je. Ale jak pořad říkám - moje generace je už v prdeli.

Praha, listopad 1999

Kresba z většího cyklu (1998)

Vladimír Wagner
Asi bych měl dělat něco jiného

Kresby, typografie autor
1. vydání. Praha 2000.
Vydal OV PRESS jako 1. publikaci v edici Paměti členů OV
Tisk CTH Design, grafický a konstrukční ateliér, Praha